

WYCIĄG ZE ZINTEGROWANEJ STRATEGII ROZWOJU REGIONU KARKONOSZY

A. ANALIZA SYTUACYJNA

Opracował: **SPF Group, v.o.s.**
Masarykova 129/106
400 01 Ústí nad Labem

Data: sierpień 2012

1 Wstęp oraz podstawowa charakterystyka regionu.....	3
2 Ludność	9
3 Gospodarka i rynek pracy.....	19
4 Turystyka	24
5 Transport.....	32
6 Usługi publiczne i infrastruktura techniczna	39
7 Zasoby naturalne i środowisko	43

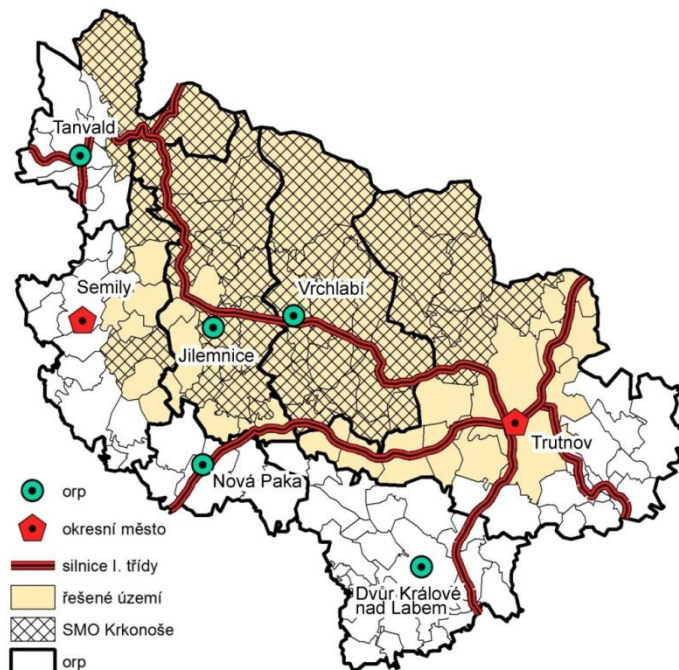
1 WSTĘP ORAZ PODSTAWOWA CHARAKTERYSTYKA REGIONU

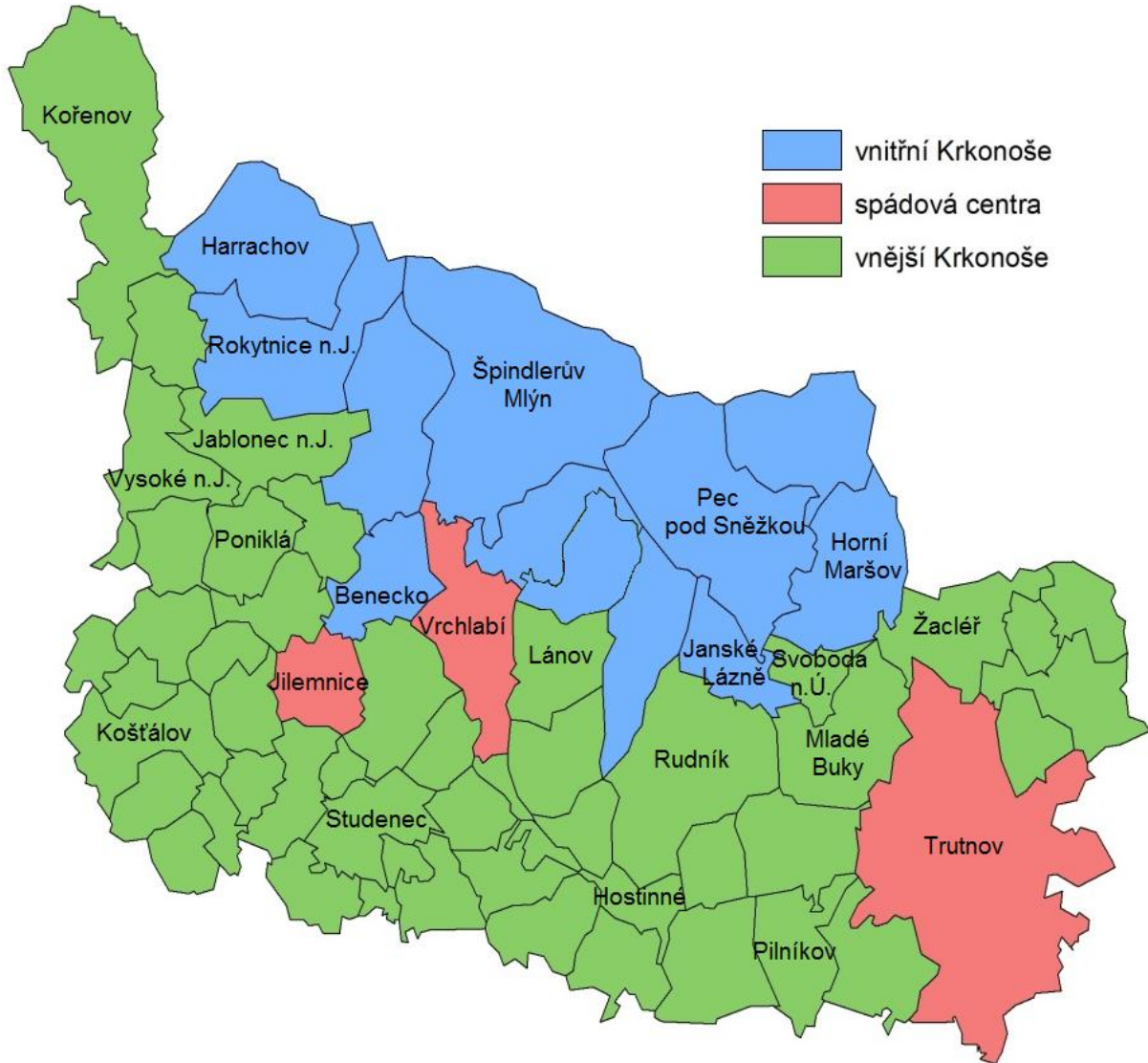
Analiza sytuacyjna ma scharakteryzować dotychczasowy rozwój oraz stan obecny sfery społeczno-gospodarczej w miastach i wsiach regionu Karkonoszy. Na podstawie analizy poszczególnych obszarów zidentyfikowano kluczowe zjawiska i trendy rozwoju omawianego regionu.

1.1 DEFINICJA REGIONU ORAZ JEGO PODZIAŁ WEWNĘTRZNY

Zgodnie z ustaleniami z Zamawiającym, region, którego dotyczyć ma analiza sytuacyjna pokrywa się z Regionem Turystycznym Karkonosze (cz: Turistický region Krkonoše), który obejmuje 65 gmin (patrz mapa). Z tej liczby 40 gmin to gminy członkowskie Związku Gmin Karkonosze (cz: Svazek měst a obcí Krkonoše, SMO Krkonoše).¹ Region jest więc zdefiniowany w postaci zwartej jednostki z centralną częścią w postaci najwyższego i najbardziej znanego pasma górskiego w Republice Czeskiej. Na potrzeby analizy region zdefiniowany być musi w granicach wspomnianej grupy 65 gmin (patrz mapa).

Mapa: Definicja regionu

Mapa: Definicja obszarów regionu na potrzeby analizy sytuacyjnej

1.2 PODSTAWOWA CHARAKTERYSTYKA GMIN ORAZ STRUKTURA ADMINISTRACYJNA REGIONU

Na terenie badanego obszaru znajduje się łącznie 65 gmin, zajmujących powierzchnię łącznie 1183,37 km². W 2011 r. terytorium to zamieszkiwało 106 457 mieszkańców. Gęstość zaludnienia osiąga wartość 89,96 mieszk./km², co stanowi wartość poniżej średniej, zarówno w stosunku do średniej krajowej 133 mieszk./km², jak i średniej obu województw (cz: *kraj*; Kraj Kralowohradecki 116,76 mieszk./km², Kraj Liberecki 138,87 mieszk./km²). Niższa gęstość zaludnienia wynika z historycznego rozwoju osadnictwa na obszarach górskich Republiki Czeskiej oraz z warunków fizyczno-geograficznych, jest to bowiem obszar o bardzo zróżnicowanym ukształtowaniu terenu, ograniczającym rozwój osadnictwa. Fakt ten powoduje, że administrowanie obszarem jest trudne i kosztowne, podobnie jak utrzymanie dróg w okresie zimowym. Na poziomie państwowym nie istnieją adekwatne mechanizmy kompensacji finansowych dla gmin górskich (w przypadku Karkonoszy dodatkowo kosztów wynikających z położenia terenie wielkopowierzchniowego obszaru podlegającego szczególnej ochronie).

Terytorium regionu zgodnie z podziałem administracyjnym ma stosunkowo skomplikowaną strukturę organizacyjno-administracyjną. Gminy na terenie omawianego obszaru leżą na terenie dwóch województw (Kraj Kralowohradecki, Kraj Liberecki), trzech powiatów (cz: *okres*; Trutnov, Semily, Jablonec nad Nisou) oraz kilku okręgów administracyjnych (cz: *obvod*) gmin o rozszerzonych kompetencjach (cz: *obce s rozšířenou působností, ORP*; Tanvald, Semily, Vrchlabí, Trutnov, Jilemnice). W przypadku gmin o rozszerzonych kompetencjach Vrchlabí i Jilemnice na terenie omawianego regionu leżą wszystkie gminy. Lista gmin wraz z podstawowymi informacjami na ich temat zawarta jest w tabeli 1. Niektóre gminy są członkami Euroregionu Nysa (CZ – D – PL) lub Glacensis (CZ – PL), co stanowi potencjalny element rozwoju nie tylko z punktu widzenia współpracy gospodarczej, ale i życia społeczno-kulturalnego. Niektóre gminy regionu Karkonoszy stowarzyszone są w ramach lokalnych grup działania LGD (cz: *místní akční skupina, MAS*) w celu rozwoju obszarów wiejskich za pośrednictwem Programu LEADER. Są to następujące LGD: „Přijďte pobejt“, „Krkonoše“, „Království – Jestřebí hory“. Na terenie regionu znajduje się także kilka mikroregionów: „Horní Labe“, „Jilemnicko“, „Východní Krkonoše“ i „Tanvaldsko“. Członkostwo gmin w kilku stowarzyszeniach mikroregionalnych wskazuje na chęć współpracy i udziału w przyszłym rozwoju nie tylko własnej gminy, ale całego regionu.

Tabela: Podstawowa charakterystyka gmin regionu

	powierzchnia (km ²)	liczba mieszkańców	gęstość zaludnienia (miesz./km ²)
Bělá	7,76	259	33,38
Benecko	16,52	1 144	69,25
Benešov u Semil	5,39	856	158,81
Bernartice	17,93	904	50,42
Bukovina u Čisté	3,17	203	64,04
Bystrá nad Jizerou	5,61	122	21,75
Čermná	9,29	389	41,87
Černý Důl	22,18	747	33,68
Čistá u Horek	10,53	559	53,09
Dolní Branná	7,91	965	122,00
Dolní Dvůr	15,33	251	16,37
Dolní Kalná	9,70	686	70,72
Dolní Lánov	15,77	737	46,73
Dolní Olešnice	12,60	365	28,97
Háje nad Jizerou	11,73	681	58,06
Harrachov	36,63	1 554	42,42
Horka u Staré Paky	2,02	265	131,19
Horní Branná	20,97	1 847	88,08
Horní Kalná	8,92	359	40,25
Horní Maršov	28,48	1 033	36,27
Horní Olešnice	12,73	292	22,94
Hostinné	8,07	4 643	575,34
Chotěvice	20,12	1 019	50,65
Jablonec nad Jizerou	22,32	1 770	79,30
Janské Lázně	13,73	804	58,56
Jestřebí v Krkonoších	10,30	246	23,88
Jilemnice	13,87	5 604	404,04
Klásterská Lhota	3,01	196	65,12

	powierzchnia (km ²)	liczba mieszkańców	gęstość zaludnienia (miesz./km ²)
Kořenov	55,87	974	17,43
Košťálov	20,02	1 693	84,57
Královec	9,94	189	19,01
Kruh	6,04	480	79,47
Kunčice nad Labem	3,06	586	191,50
Lampertice	5,84	456	78,08
Lánov	16,95	1 761	103,89
Levínská Olešnice	10,05	362	36,02
Libštát	10,12	977	96,54
Malá Úpa	26,66	148	5,55
Martinice v Krkonoších	3,27	583	178,29
Mladé Buky	26,78	2 215	82,71
Mříčná	10,04	510	50,80
Paseky nad Jizerou	12,7	247	19,45
Pec pod Sněžkou	52,13	655	12,56
Peřimov	6,63	240	36,20
Pilníkov	16,98	1 218	71,73
Poniklá	13,75	1 159	84,29
Prosečné	8,34	552	66,19
Rokytnice nad Jizerou	36,96	2 928	79,22
Roprachtice	11,60	276	23,79
Roztoky u Jilemnice	13,03	987	75,75
Rudník	42,68	2 229	52,23
Staré Buky	17,88	506	28,30
Strážné	17,67	204	11,54
Studenec	18,86	1 868	99,05
Svoboda nad Úpou	7,75	2 160	278,71
Svojeck	5,37	162	30,17
Špindlerův Mlýn	76,91	1 173	15,25
Trutnov	103,33	30 957	299,59
Víchová nad Jizerou	12,29	951	77,38
Vítkovice	31,96	445	13,92
Vlčice	19,75	500	25,32
Vrchlabí	27,66	12 665	457,88
Vysoké nad Jizerou	20,67	1 308	63,28
Zlatá Olešnice	9,42	193	20,49
Žaclěř	21,82	3 440	157,65
Celkem	1 183,37	106 457	89,96

źródło: Czeski Urząd Statystyczny – ČSÚ

Tabela: Struktura wielkościowa gmin regionu

	liczba gmin	liczba mieszkańców (2011)
0 – 199	6	1 010

200 – 499	17	5 339
500 – 999	20	14 720
1000 – 1999	13	18 547
2000 – 4999	6	17 615
5000 – 9999	1	5 604
10 000 – 19 999	1	12 665
20 000 – 49 999	1	30 957

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

1.3 TOŻSAMOŚĆ I IMAGE REGIONU

Karkonosze – na tle raczej zunifikowanej pod względem regionalnym RCz – przedstawiają obszar o silnej, wyraźnej i historycznie ciągłej tożsamości z wyraźnymi elementami, symbolami i instytucjami. Wymiar terytorialny regionu jest dość jednoznaczny – każdy obywatel Republiki Czeskiej, a także wielu cudzoziemców wie, gdzie leżą Karkonosze i ma choć z grubsza wyobrażenie na temat tego, jakie obszary do nich należą. Terytorialnie region Karkonoszy zdefiniować można na przykład w następujący sposób:

- ▲ jako obszar (czeskiego – przyp. tłum.) Karkonoskiego Parku Narodowego (cz. *Krkonošský národní park, KRNAP*), a więc definiuje go granica III strefy, ew. w bardziej ścisłym znaczeniu granica II strefy, lub odwrotnie – w szerszym znaczeniu wraz z pasmem ochronnym (otuliną) (po polskiej stronie podobnie Karkonoski Park Narodowy), wariantowo jako obszar Rezerwatu Biosfery Karkonosze;
- ▲ jako terytorium regionu turystycznego Karkonosze (użyte na potrzeby niniejszej analizy), ew. Karkonosze i Podkrkonoší (przedgórze Karkonoszy – przyp. tłum.) zdefiniowanego dość szeroko, wraz z rozległym podgórzem czy „zapleczem” Karkonoszy;
- ▲ jako terytorium gmin członkowskich Związku Gmin Karkonosze (lokalnie z brakiem ciągłości terytorialnej oraz z eksklawami gmin leżących poza zwartym obszarem części rdzennej Karkonoszy);
- ▲ jako terytorium leżące między szosą nr I/14, stanowiącą południową granicę regionu, a granicą państwową z Polską;
- ▲ w najściślejszym pojęciu jako terytorium gmin, gdzie znajdują się najważniejsze karkonoskie ośrodki turystyczne (Harrachov, Rokytnice nad Jizerou, Špindlerův Mlýn, Pec pod Sněžkou, Janské Lázně).

Symboliczny wymiar regionu wyraża się w szeregu elementach typowych dla regionu Karkonoszy. Są to elementy materialne i niematerialne, na przykład:

- ▲ teren górzysty z najwyższymi górami Czech, w tym najwyższym szczytem RCz Śnieżką, górskimi łąkami, szczytami modelowanymi w efekcie wietrzenia mrozowego oraz z cenną i rzadką w Czechach połodowcową rzeźbą terenu i florą;
- ▲ istnienie Karkonoskiego Parku Narodowego jako wielkopowierzchniowego obszaru podlegającego szczególnej ochronie, który jest najstarszym parkiem narodowym w Czechach;
- ▲ najczęściej odwiedzana turystyczna destynacja narciarska Republiki Czeskiej, oferująca także rekreację letnią;
- ▲ źródło rzeki Łaby, ważny symbol Czech i dużej części Niemiec;
- ▲ liczne opowieści, legendy, bajki, mity i prawdziwe historie (np. znana postać Karkonosza-Liczyrzepy, historia narciarzy Hanča i Vrbaty);
- ▲ specyficzna kultura, na którą wpływ ma kultura czeska, niemiecka i polska;
- ▲ tradycyjny czeski dialekt (co prawda już nieużywany, ale udokumentowany w literaturze regionu);

- ▲ ważne postaci pochodzące z regionu, działające na polu sportu i kultury, nauki (np. geologii), przedsiębiorczości, techniki i polityki;
- ▲ fenomen górskich bud (cz: *bouda*) z długą tradycją i historią obejmującą pasterstwo, drobną produkcję i turystykę;
- ▲ tradycje niektórych gałęzi gospodarki (np. produkcja szkła, przemysł włókienniczy, motoryzacyjny, obróbka drewna, produkcja zabawek, wydobywanie surowców, hutnictwo) oraz powiązanych produktów regionalnych, choć częściowo jest to gałąź podupadająca lub już nieistniejąca, utrzymywana często raczej w zainscenizowanej postaci atrakcji kulturalnych i turystycznych;
- ▲ sporty zimowe na poziomie rekreacyjnym i zawodowym, kompleksy infrastruktury sportów zimowych, w których organizowane są czołowe światowe konkursy (skocznie narciarskie w Harrachovie, tereny zjazdowe w mieście Špindlerův Mlýn);
- ▲ niektóre specjalności gastronomiczne (dzicyzna, kyselo, kuba, knedle szpekowe lub skwarkowe itp.) oraz składniki (grzyby, owoce leśne), od niedawna zaś regionalne marki piwa;
- ▲ niektóre elementy infrastruktury turystycznej (typu niemych znaków w Karkonoszach, Szlaku Przyjaźni Polsko-Czeskiej itp.).

Na poziomie instytucjonalnym istnieje w Karkonoszach wiele podmiotów i systemów organizacyjnych, które przyczyniają się do formowania solidarności regionalnej i jednocześnie do rozwoju regionu. Są to na przykład następujące instytucje:

- ▲ główne instytucje regionu (przede wszystkim władze Karkonoskiego Parku Narodowego – *Správa KRNAP*, Związek Gmin Karkonosze – *Krkonoše – svazek měst a obcí*);
- ▲ niektóre inne regionalne instytucje wyraźnie związane z Karkonoszami (np. LGD „Krkonoše”, związki gmin „Východní Krkonoše”, „Horní Labe”, „Jilemnicko”, „Tanvaldsko”, euroregiony Glacensis i Nysa, Pogotowie Górskie – *Horská služba*, Muzeum Karkonoskie w Jilemnicach – *Krkonošské muzeum*, Gimnazjum Sportowe w Jilemnicach – *Sportovní gymnázium*);
- ▲ istnienie szeregu regionalnych projektów obejmujących mniej więcej cały obszar Karkonoszy („Karkonosze z siodełka roweru”, „Karkonosze – raj narciarstwa biegowego”, systemy letnich cyklobusów turystycznych oraz zimowych skibusów, karty rabatowe itp.)

GŁÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

- ▲ Stabilna struktura siedzib ludzkich, składająca się przede wszystkim ze średniej wielkości gmin wiejskich i małych miast. Na terenie omawianego regionu znajduje się mała liczba najmniejszych, jeśli chodzi o populację, gmin, a także szereg gmin o dużym terytorium, co utrudnia administrowanie nimi (niższe dochody zależne od stosunkowo małej liczby mieszkańców).
- ▲ Region o silnej wewnętrznej homogeniczności formowanej przez jasny do określenia obszar Karkonoszy i Podkrkonoší, silnej wewnętrznej i zewnętrznej tożsamości regionalnej z wieloma symbolami i instytucjami, wspólnym rozwojem historycznym i zachowanym środowiskiem przyrodniczym.
- ▲ Przygraniczne położenie regionu jako czynnik wzmacniający peryferyjność obszaru oraz jako potencjał możliwej czesko-polskiej współpracy transgranicznej.
- ▲ Położenie regionu w ramach jednego z Obszarów Specyficznych (cz: *Specifická oblast, SOB*) Polityki Rozwoju Przestrzennego RCz.
- ▲ Na terenie badanego regionu znajduje się duża liczba mikroregionalnych grup (lokalne grupy działania, mikroregiony), co wskazuje na starania o współuczestniczenie w rozwoju wielu obszarów, choć starania te są często rozproszone pod względem geograficznym.

2 LUDNOŚĆ

Potencjał demograficzny oraz spójność społeczna stanowią jeden z trzech głównych filarów zrównoważonego rozwoju obszaru. Do oceny wybranych wskaźników dla poszczególnych gmin badanego regionu zostały wybrane szeregi czasowe lub indeksowane zmiany przedstawione zarówno w tabelach i wykresach, jak i mapach.

2.1 ROZWÓJ POPULACJI I MIGRACJE LUDNOŚCI

W 2011 r. na badanym obszarze mieszkało łącznie 106 457 mieszkańców.

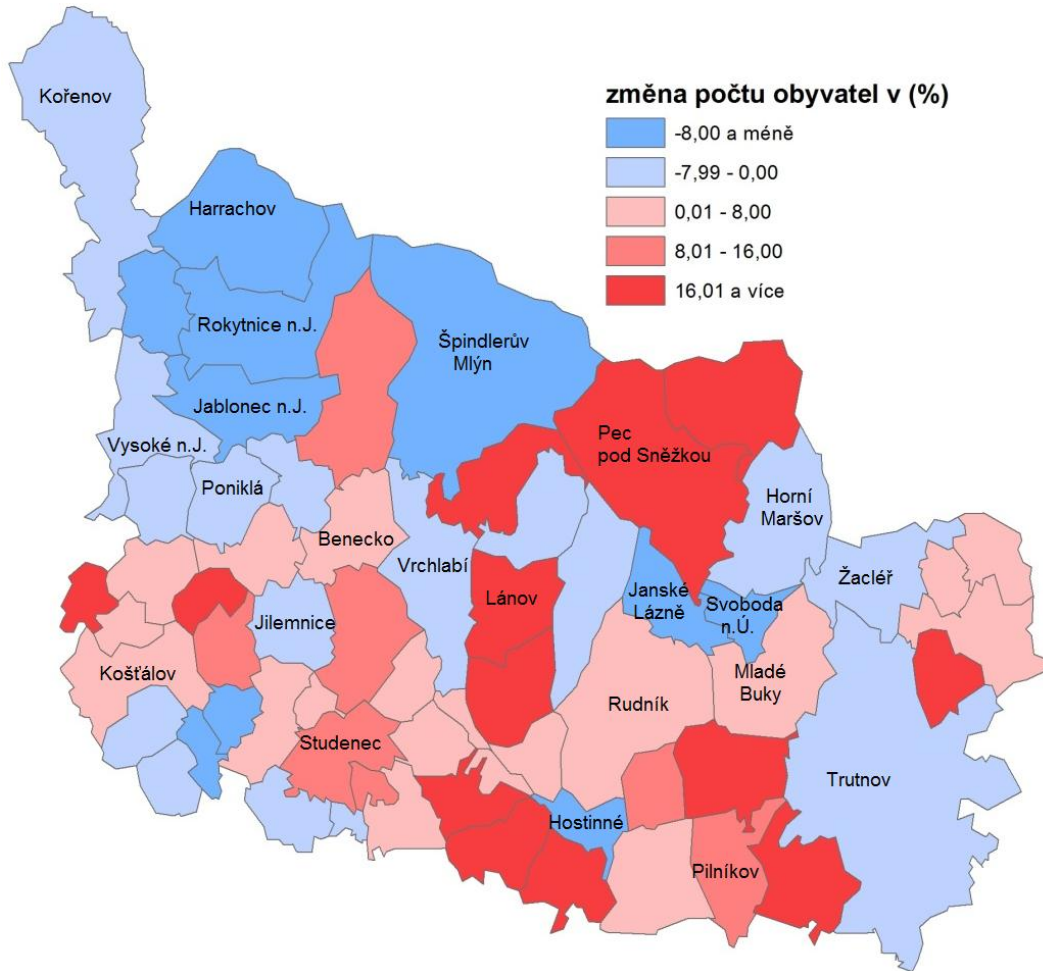
Mniej więcej od roku 2000 wystąpił ubytek mieszkańców w wewnętrznych Karkonoszach, przede wszystkim w ich północno-zachodniej i środkowej części (patrz mapa poniżej). Główny udział w tym trendzie ma zwiększona emigracja ludności z regionu, która wyraźnie przewyższa przyrost naturalny. Ubytek liczby ludności o ok. 5 % zanotowany został również w głównych ośrodkach już od około połowy lat 90. XX wieku, na co wyraźny wpływ miało ujemne saldo migracji od 1991 roku. Ubytek może być związany także ze zmianą miejsca zamieszkania, ponieważ ludzie często preferują mieszkanie na wsi na zapleczu największych miast w Karkonoszach. Wzrost populacji notowany jest natomiast w gminach zewnętrznych Karkonoszy, znajdujących się na terenie podgórze. W monitorowanym okresie doszło na tym obszarze do wynoszącego 2% wzrostu liczby mieszkańców. Wyraźny udział miało tu zarówno dodatnie saldo migracji, jak i dodatni przyrost naturalny wywołany przez wzrastającą liczbą urodzeń. Zewnętrzne Karkonosze można więc uważać za bardziej ustabilizowany obszar pod względem populacji.

Tabela: Zmiana liczby mieszkańców regionu Karkonosze (1991, 2001 i 2011)

	1991	2001	2011	zmiana mieszk. 2011/1991	zmiana mieszk. 2011/2001
wewnętrzne Karkonosze	11 395	11 498	10 835	0,95	0,94
ośrodki oddziaływania	51 744	50 629	49 226	0,95	0,97
zewnętrzne Karkonosze	45 512	45 819	46 396	1,02	1,01
cały obszar	108 651	107 946	106 457	0,98	0,99
Kraj Kralowohradecki	553 439	549 329	555 683	1,00	1,01
Kraj Liberecki	425 959	427 396	439 262	1,03	1,02

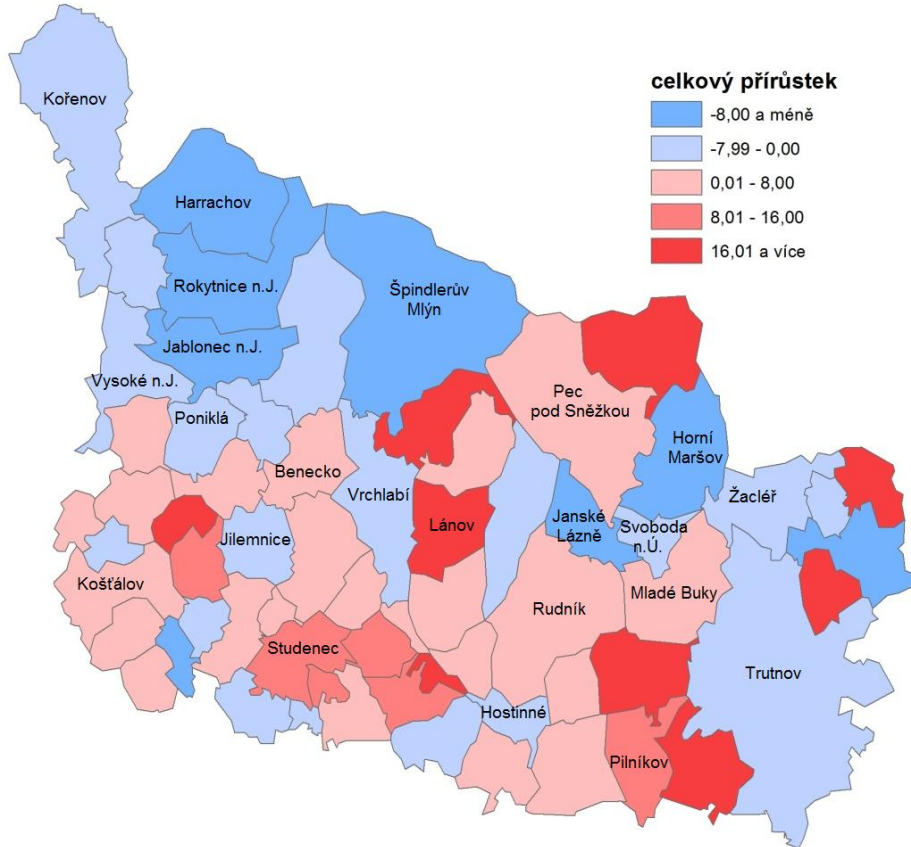
Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Mapa: Zmiana liczby mieszkańców w gminach regionu Karkonosze w okresie 1991 – 2011

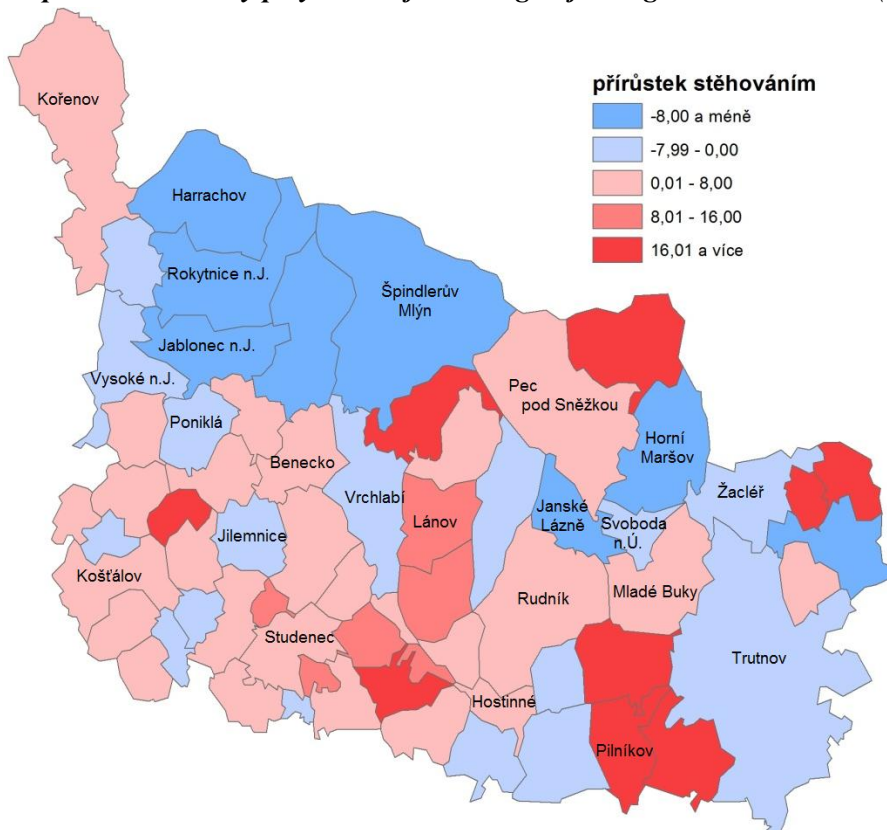
Žródlo: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Mapa: Średni roczny przyrost całkowity regionu Karkonosze (2005 – 2011)

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Mapa: Średni roczny przyrost w efekcie migracji w regionie Karkonosze (2005 – 2011)

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

2.2 STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

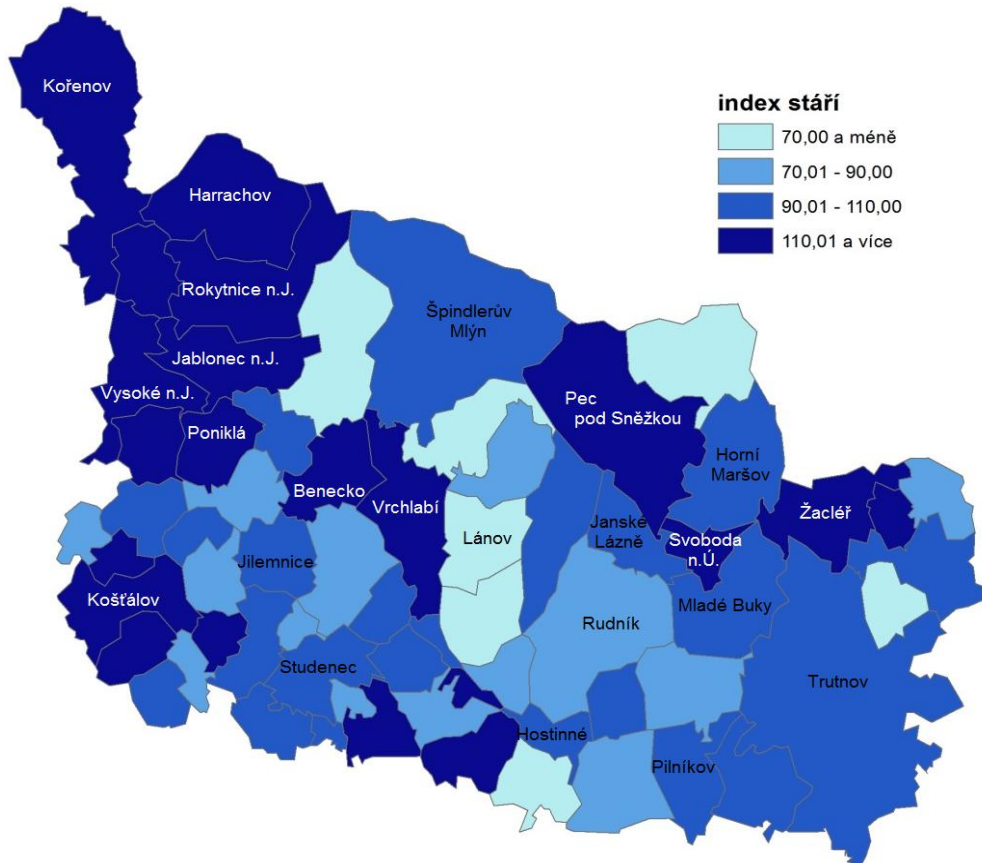
Zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców w Czechach w ostatnich latach związane są przede wszystkim z ogólnym trendem starzenia się populacji. Mimo rosnącej liczby urodzeń w ostatnich latach trend ten w przyszłości będzie, według wszystkich dostępnych prognoz demograficznych, przybierał na sile. Skutkami tego trendu może być prognozowany wzrost wymagań i zwiększone koszty zabezpieczenia emerytalnego, usług zdrowotnych, pomocy i opieki społecznej, a także problemy w sferze zatrudnienia, zarówno w odniesieniu do osób starszych (emerytów), jak i młodzieży.

Tabela: Struktura wiekowa w regionie Karkonosze oraz indeks starości w latach 1991 i 2011

	1991			2011			indeks starości 1991	indeks starości 2011
	0 - 14	15 - 64	65 +	0 - 14	15 - 64	65 +		
wewnętrzne Karkonosze	2 322	7 465	1 625	1 525	7 959	1 728	69,98	113,31
ośrodki oddziaływania	10 072	34 461	5 300	7 146	34 469	7 795	52,62	109,08
zewnętrzne Karkonosze	9 426	29 953	6 347	6 959	32 256	7 191	67,33	103,33
cały obszar	21 820	71 879	13 272	15 630	74 684	16 714	60,82	106,93
Kraj Kralowohradecki	114 790	364 821	73 198	80 944	381 388	93 351	63,76	115,32
Kraj Liberecki	91 831	282 417	50 872	66 505	306 864	65 893	55,39	99,07

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Na terenie regionu od roku 1991 doszło do wyraźnego wzrostu liczby ludzi powyżej 65 lat, co w powiązaniu z niższą liczbą urodzeń spowodowało wyraźny wzrost indeksu starości na całym obszarze. W grupie wiekowej 0–14 doszło na terenie omawianego obszaru do spadku o mniej więcej jedną trzecią, podczas gdy liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym 65+ wzrosła o jedną czwartą.

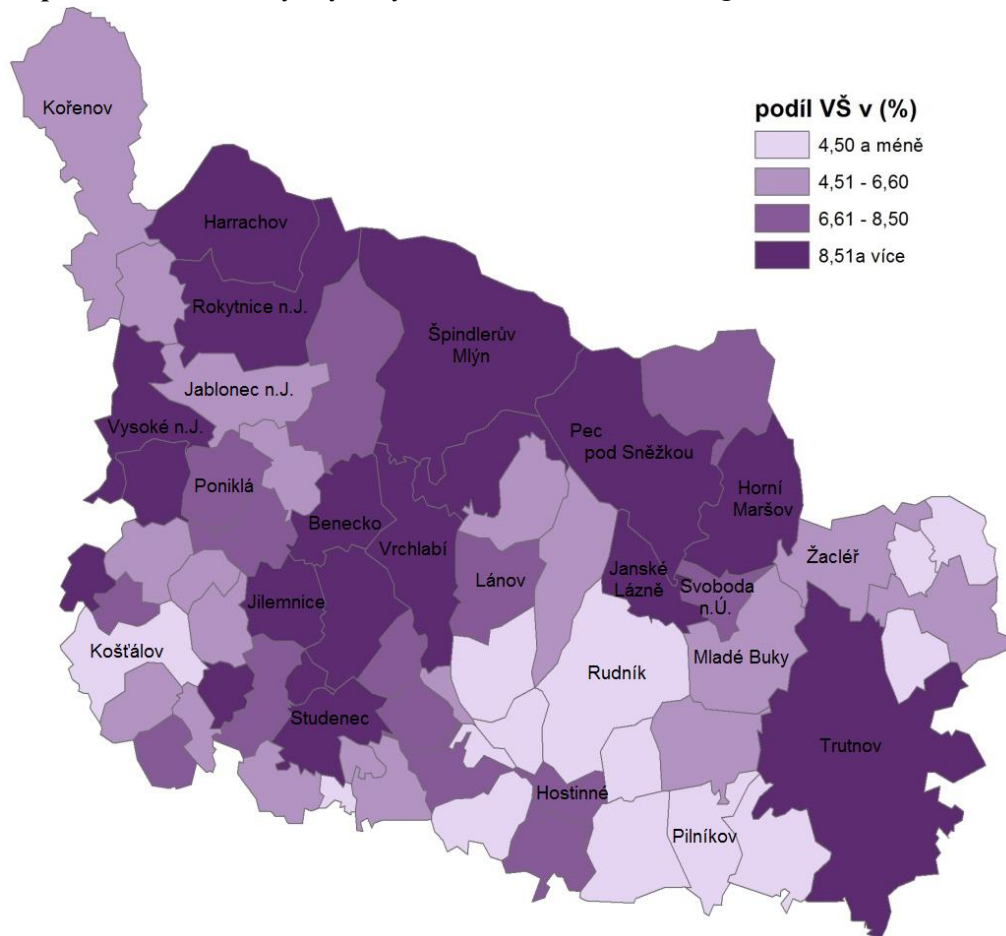
Mapa : Indeks starości w gminach regionu Karkonosze w 2011 r.

Žródlo: Czeski Úrzád Statystyczny ČSÚ

2.3 POZIOM WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW

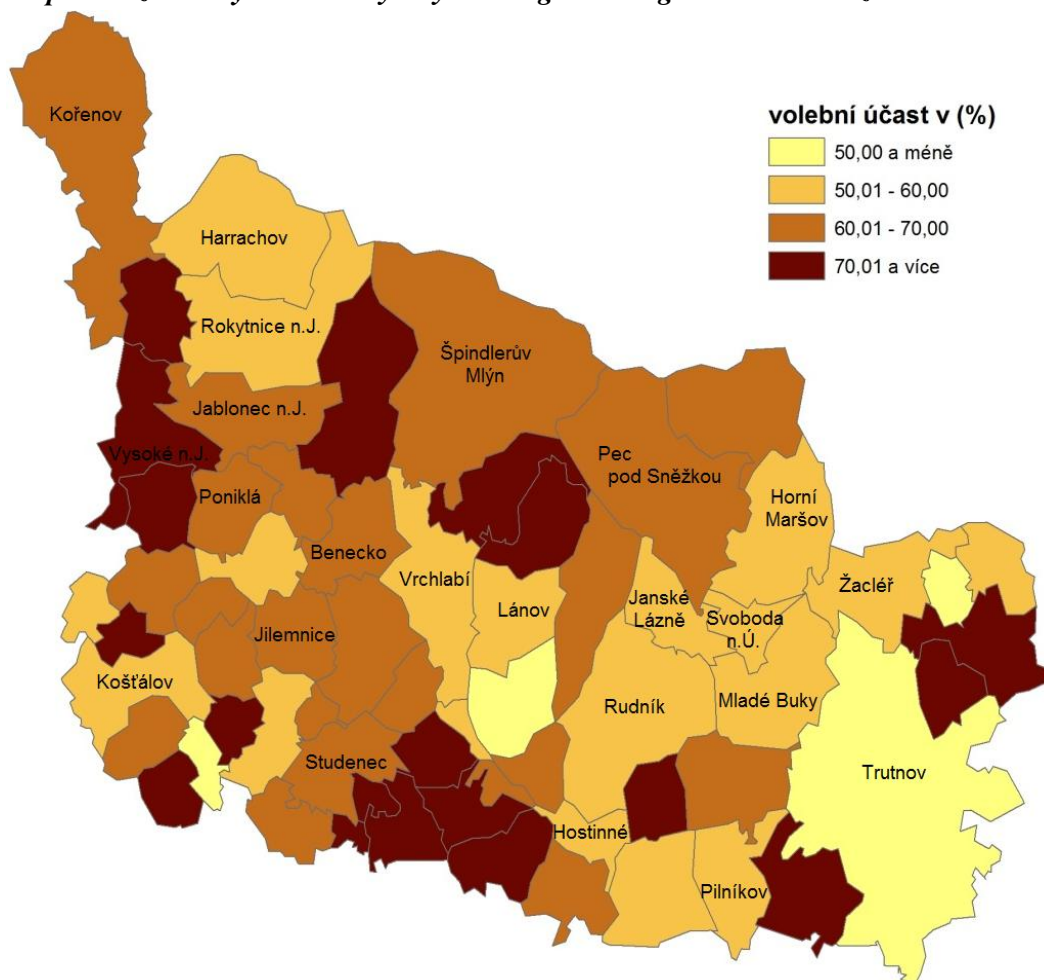
Poziom wykształcenie mieszkańców to jeden ze wskaźników wskazujących na jakość kapitału ludzkiego obszaru. Wykształcenie ma wpływ również na sytuację na rynku pracy, warunkując w ten sposób przyszłe możliwości rozwoju całego regionu.

Od 1989 roku w wyraźny sposób zmieniły się warunki dostępu do edukacji. Na analizowanym obszarze doszło do wyraźnej zmiany w strukturze poziomu wykształcenia ludności, ponieważ znaczenie wykształcenia w gospodarce rynkowej jest wyższe niż było w okresie do roku 1989. Od 1991 do 2011 roku wyraźnie spadła liczba osób z wykształceniem podstawowym oraz niepełnym podstawowym, wyraźnie wzrósł natomiast udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym z maturą oraz wykształceniem wyższym. W 2011 roku udział osób z wykształceniem wyższym był na badanym obszarze poniżej średniej wojewódzkiej i krajowej, jednak w głównych ośrodkach oddziaływania osiągał wartości prawie równe wojewódzkim. Fakt ten może wskazywać również na stosunkowo dobre warunki na rynku pracy dla osób z najwyższym wykształceniem.

Mapa : Udział osób z wyższym wykształceniem na terenie regionu Karkonosze w 2011 r.

2.4 INICJATYWNOŚĆ LUDNOŚCI

Ważnym czynnikiem dla rozwoju regionalnego są nie tylko wskaźniki wiążące się z gospodarką czy strukturą ludnościową, ale także „miękkie” czynniki, które w ostatnich latach znajdują się w centrum zainteresowań. Przykładem mogą być wskaźniki mówiące o solidarności z regionem i udziale w życiu publicznym. Jednym z czynników wskazujących na poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym i stopień rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest udział w wyborach.

Mapa : Udział w wyborach – wybory do rad gmin w regionie Karkonosze w 2010 r.

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

2.5 DOMY I MIESZKANIA

Budowa domów i mieszkań w sposób specyficzny obrazuje rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru. Budowa może być wywołana z jednej strony większym zapotrzebowaniem z uwagi na wzrost liczby ludności w danej gminie, z drugiej strony rozwój budowy domów i mieszkań stymulowany może być również przez rozwój tzw. „drugich mieszkań” (a więc domki i domy letniskowe, rekreacyjne apartamentowce). Zwłaszcza drugi z wymienionych przypadków jest typowy szczególnie dla niektórych części Karkonoszy wewnętrznych.

Tabela: Struktura zasobów mieszkaniowych w gminach regionu Karkonosze w latach 1991 i 2011

	1991		2011					
	domy łącznie	zamieszkałe	niezamieszkałe	służące rekreacji	domy łącznie	zamieszkałe	niezamieszkałe	służące rekreacji
Karkonosze wewnętrzne	3 900	2 296	1 604	858	4 572	2 560	2 014	1 402

ośrodki oddziaływania	6 044	5 659	385	74	6 995	6 248	747	265
Karkonosze zewnętrzne	13 604	10 010	3 559	2 709	14 984	10 477	4 501	3 326
cały obszar	23 548	17 965	5 548	3 641	26 551	19 285	7 262	4 993

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Tabela: Zmiana udziału domów służących rekreacji w gminach regionu Karkonosze (1991–2011)

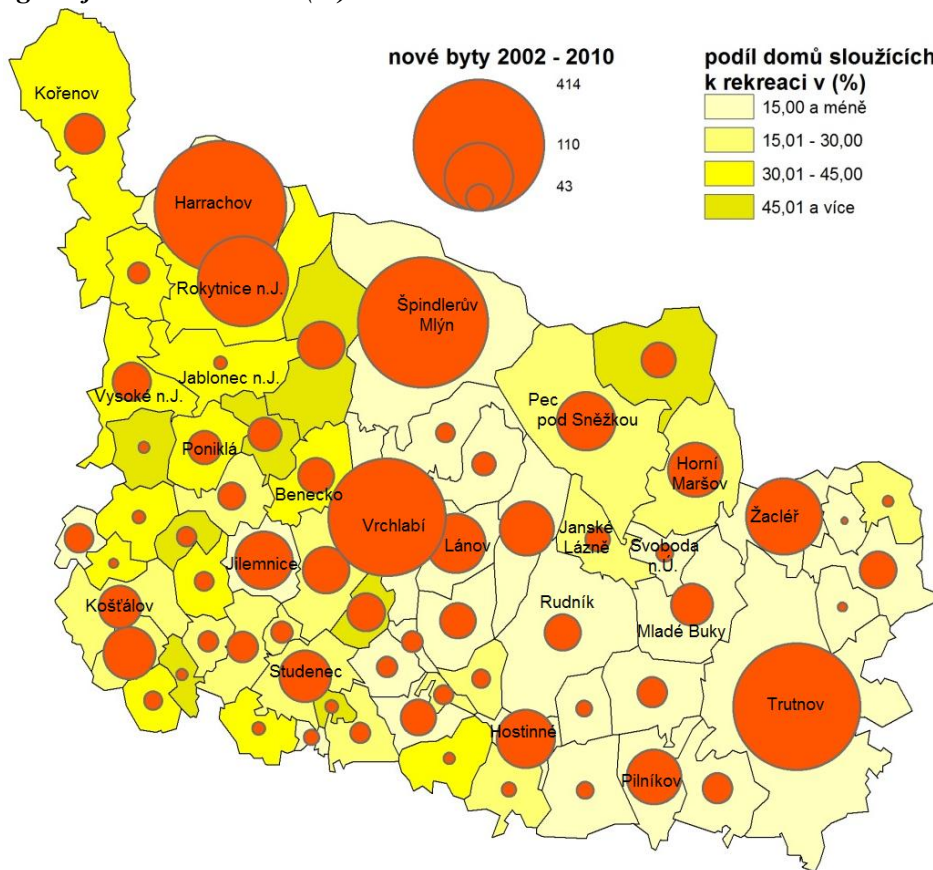
	domy służące rekreacji na 100 mieszkańców (1991)	domy służące rekreacji na 100 mieszkańców (2011)	zmiana liczby domów służących rekreacji 2011/1991 (%)
Karkonosze wewnętrzne	7,53	12,94	+63,40
ośrodki oddziaływania	0,14	0,54	+258,11
Karkonosze zewnętrzne	5,95	7,17	+22,78
cały obszar	3,35	4,69	+37,13

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Budowa nowych domów i mieszkań w atrakcyjnych lokalizacjach z zachowanym otoczeniem przyrodniczym stała się nowym trendem ostatniej dekady, który dotknął także obszaru Karkonoszy. W całym regionie między 1991 a 2011 rokiem nastąpił wzrost liczby nowych domów o 12 %. Istnieją jednak znaczne różnice między poszczególnymi obszarami, ponieważ budownictwo w ośrodkach oddziaływania ma wyraźnie inne powody niż na terenie Karkonoszy wewnętrznych. Budownictwo mieszkaniowe w miastach (tj. ośrodkach oddziaływania Karkonoszy) związane jest przede wszystkim z zaspokojeniem zapotrzebowania mieszkaniowego stałych mieszkańców, do których należą np. młode rodziny, ew. ludności, która do danego miasta przybywa za pracą. Tymczasem budownictwo w Karkonoszach wewnętrznych nie odzwierciedla zapotrzebowania tutejszych mieszkańców, ale zainteresowanie drugim mieszkaniem / domem. W ten sposób rośnie zasób domów i mieszkań, nie zaś liczba stałych mieszkańców. Z powyższej tabeli jasno wynika, że w Karkonoszach wewnętrznych doszło w latach 1991–2011 do wzrostu liczby niezamieszkałych domów służących rekreacji o 63 % – w przeliczeniu na 100 mieszkańców z 7,5 domów do około 13 domów. Od 2002 do 2009 roku można zidentyfikować na terenie tego obszaru również wyraźny wzrost liczby nowych mieszkań (patrz mapa). Prężny rozwój budownictwa miał miejsce głównie w latach 2005 – 2008, gdy w wewnętrznej części Karkonoszy powstało prawie 800 nowych mieszkań. Mieszkania zostały stworzone przede wszystkim w budynkach apartamentowych, które w istotny sposób zmieniły górski charakter osiedli i wpłynęły na krajobraz okolicy.

Mapa: Liczba nowych mieszkań w Karkonoszach (2002 – 2010) oraz udział domów do rekreacji w ogólnej liczbie domów w (%)

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

GLÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

- ✦ Spadek liczby mieszkańców w całym regionie w ciągu ostatnich 20 lat o 2% jest efektem głównie migracji. Przyrost naturalny od dawna oscyluje wokół zera.
- ✦ Do nieznacznego wzrostu liczby mieszkańców dochodzi na terenie Karkonoszy zewnętrznych (w efekcie migracji i przyrostu naturalnego). Obszar Karkonoszy wewnętrznych (szczególnie północno-zachodnie części regionu) oraz ośrodków oddziaływania odnotowuje w ostatnich latach tendencję spadkową.
- ✦ Zróżnicowany rozwój liczby mieszkańców w poszczególnych gminach spowodowany jest przede wszystkim różnicami w saldzie migracji, podczas gdy różnice między gminami w zakresie przyrostu naturalnego są stosunkowo niewielkie.
- ✦ Populacja na terenie regionu starzeje się zarówno w efekcie spadku liczebności grupy wiekowej 0–14 lat (w ciągu ostatnich 20 lat o jedną trzecią), jak i pod wpływem stopniowego wzrostu liczebności kategorii wiekowej 65+. Najstarszą ludność ma obszar Karkonoszy wewnętrznych, a także północno-zachodnia część obszaru.
- ✦ Poziom wykształcenia mierzony jako udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie mieszkańców dla całego regionu jest niższy od średniej krajowej i wojewódzkiej. Ponadprzeciętne wartości osiągają tylko ośrodki oddziaływania oraz gminy w ich najbliższym sąsiedztwie. Wartości poniżej średniej wykazują przede wszystkim małe gminy Karkonoszy zewnętrznych.
- ✦ Ponadprzeciętna frekwencja wyborcza w wyborach do rad gmin w latach 2006 i 2010 wskazuje na stosunkowo wysoki poziom inicjatyw obywatelskich i udziału w wydarzeniach publicznych.

- ♣ W ostatniej dekadzie można zauważyć – zwłaszcza w Karkonoszach wewnętrznych – dynamiczny wzrost budowy nowych mieszkań przeznaczonych głównie na drugie mieszkania. Fakt ten ma wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą gmin, szczególnie dotyczy to małych osiedli. Najwięcej nowych mieszkań zostało zbudowanych w gminach Harrachov, Szpindlerowy Młyn i Rokytnice nad Jizerou. W konsekwencji tego największy odsetek domów do rekreacji znajduje się w północno-zachodniej części obszaru.

3 GOSPODARKA I RYNEK PRACY

Obecny kształt bazy gospodarczej regionu Karkonosze wywodzi się z tradycji przemysłowej regionu, rozwoju turystyki od drugiej połowy XX wieku, a poczynając od 1989 roku – jest efektem transformacji gospodarki krajowej, która w znaczący sposób wpłynęła na strukturę gospodarki lokalnej i związany z nią rynek pracy. W przypadku tradycyjnych gałęzi przemysłu (szczególnie przemysł włókienniczy, drzewny, maszynowy i elektrotechniczny) po 1989 roku, w okresie tzw. recesji transformacyjnej, doszło do znacznego spadku produkcji i zatrudnienia. Wiele tradycyjnych przedsiębiorstw nie umiało znaleźć się w nowych, rynkowych warunkach i zmuszonych zostało do znacznego ograniczenia lub ukończenia produkcji. Nowym impulsem dla rozwoju gospodarki w okresie po 1989 roku był natomiast burzliwy rozwój turystyki (zwłaszcza w latach 90. XX wieku w Karkonoszach wewnętrznych) i napływ przede wszystkim zagranicznych inwestycji do ośrodków oddziaływania (np. w przemyśle motoryzacyjnym, maszynowym, elektrotechnicznym i spożywczym).

3.1 STRUKTURA GOSPODARKI

Główne tendencje w gospodarce krajowej po 1989 r. znacznie wpłynęły na obecne cechy strukturalne gospodarki lokalnej. W ramach analizy bazy gospodarczej oceniano intensywność działalności gospodarczej, struktury przedsiębiorstw według wielkości, formy prawnej i specjalizacji branżowej, a dodatkowo także powstawanie i likwidację podmiotów gospodarczych w regionie.

Tabela: Rozwój liczby podmiotów gospodarczych i intensywność działalności gospodarczej w 2011 roku

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Intensywność aktywności gospodarczej
Karkonosze wewnętrzne	4 313	4 387	4 373	4 293	4 377	4 394	40,55
ośrodki oddziaływania	11 820	11 968	12 187	12 367	12 540	12 685	25,77
Karkonosze zewnętrzne	9 856	10 032	10 248	10 208	10 478	10 638	22,93
cały obszar	25 989	26 387	26 808	26 868	27 395	27 717	26,04
Kraj Liberecki	111 299	112 830	114 491	114 990	117 230	118 766	27,04
Kraj Kralowohradecki	125 433	127 573	130 544	129 399	132 423	134 689	24,24

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Uwaga: Intensywność aktywności gospodarczej wyraża liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców

Region charakteryzuje się dość wysoką aktywnością gospodarczą (porównywalną ze stanem w obu województwach, gdzie na wartość wpływa obecność dużych ośrodków miejskich), którą wyrazić można liczbą podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców. Karkonosze wewnętrzne, a także ośrodki oddziaływania charakteryzują się niższym udziałem osób samozatrudnionych w porównaniu z Karkonoszami zewnętrznymi oraz większą liczbą małych i średnich przedsiębiorstw (zwłaszcza w kategorii 10 – 99 zatrudnionych). W strukturze gospodarki regionalnej ogólnie znacznie

reprezentowane są średnie firmy (50–200 pracowników – łącznie 76 w 2011 r.) oraz firmy duże z ponad 200 pracownikami (łącznie 17 przedsiębiorstw w 2011 r.), co przyczynia się do zróżnicowania struktury gospodarczej i większej odporności gospodarki na wstrząsy.

Tabela: Struktura podmiotów gospodarczych w podziale na dominujące gałęzie gospodarki w 2011 r.

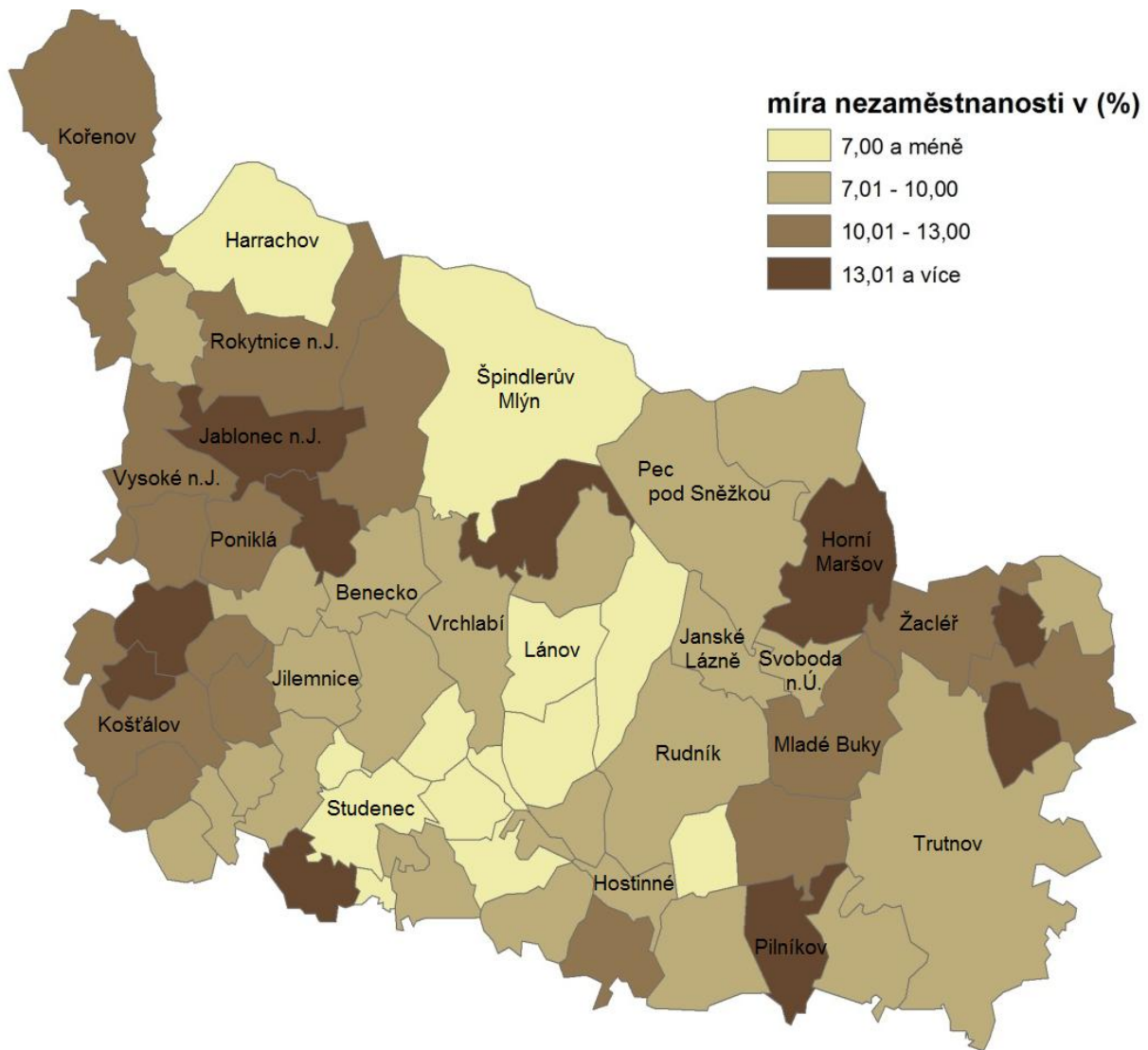
	turystyka	rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	budownictwo	handel hurtowy i detaliczny	przemysł przetwórczy	pozostałe
Karkonosze wewnętrzne	1 608	271	598	659	270	988
ośrodki oddziaływania	1 261	340	2 436	3 024	1 316	4 308
Karkonosze zewewnętrzne	1 309	1 062	2 057	2 040	1 372	2 751
cały obszar	4 178	1 673	5 091	5 723	2 958	8 047

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

Region jest pod względem branżowego ukierunkowania działalności gospodarczej wyraźnie różnorodny. Na terenie Karkonoszy wewnętrznych, do których zaliczają się główne ośrodki turystyczne Karkonoszy, ważny jest naturalnie sektor zw. z turystyką. Usługi noclegowe, gastronomiczne, rekreacyjne, obsługa i utrzymanie głównej infrastruktury turystycznej stanowią prawie 40% wszystkich podmiotów gospodarczych, a także tworzą 20 % miejsc pracy w ramach Karkonoszy wewnętrznych. Również w Karkonoszach wewnętrznych dominuje jednak, jeśli chodzi o zatrudnienie, przemysł z prawie 22% udziałem. Natomiast dla ośrodków oddziaływania regionu oraz obszaru Karkonoszy zewnętrznych charakterystyczne jest stosunkowo duże zróżnicowanie branżowe. Ważniejszą rolę odgrywa tu przemysł przetwórczy, maszynowy, budowlany, handel hurtowy i detaliczny, a także działalności związane z leśnictwem, pozyskiwaniem i obróbką drewna, przemysłem papierniczym oraz produkcją mebli. Udział przemysłu w zatrudnieniu na terenie Karkonoszy zewnętrznych oraz w ośrodkach oddziaływania jest wyższy niż dla całego Kraju Libereckiego i Kralowohradeckiego, co dowodzi znaczenia tej gałęzi dla lokalnej gospodarki i rynku pracy. Największy udział usług w zatrudnieniu osiągają obecnie ośrodki oddziaływania, które koncentrują przede wszystkim usługi publiczne, ale też prywatne.

3.2.RYNEK PRACY

Zmiany stopy bezrobocia w wewnętrznych Karkonoszach oraz w ośrodkach oddziaływania od 2005 roku odpowiadały zmianom stopy bezrobocia w całej Republice Czeskiej aż do lipca roku 2008. Na terenie Karkonoszy zewnętrznych panowała o ok. 1,5 pkt. procentowych wyższa stopa bezrobocia w stosunku do wartości ogólnokrajowych. Od roku 2008, w związku z globalnym kryzysem gospodarczym, doszło do wyraźnego wzrostu stopy bezrobocia (o ok. 4–5 p.p.). Stopa bezrobocia dla całego obszaru w ostatnich dwóch latach jest o ok. 2 punkty procentowe wyższa od średniej krajowej, przy czym w Karkonoszach zewnętrznych nadal panuje mniej korzystna sytuacja niż w pozostałych częściach analizowanego obszaru.

Mapa: Stopa bezrobocia w gminach regionu Karkonosze w grudniu 2011 r.

Źródło: Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych (MPSV)

Kryzys gospodarczy przejawiał się również w liczbie osób poszukujących pracy i liczbie wolnych miejsc pracy. W pierwszym przypadku doszło do wzrostu i stagnacji na wyższym poziomie liczby osób poszukujących pracy (czyli de facto bezrobotnych), w drugim przypadku nastąpiła stagnacja lub niewielki spadek liczby wolnych miejsc.

Na rynku pracy ogólną zasadą jest, że im wyższy poziom wykształcenia ma dana osoba, tym ma większe szanse na znalezienie pracy. W ostatnich latach znacząco rośnie też zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników z wykształceniem zawodowym technicznym. Na rynku pracy osób takich brak. W przyszłości można spodziewać się dalszego wzrostu tego zapotrzebowania.

Tabela: Oferta i zapotrzebowanie na pracę w powiecie Trutnov i Semily w grudniu 2011 r.

	wolne siły robocze	wolne miejsca pracy
pracownicy sił zbrojnych	1	0
prawodawcy i kadra kierownicza	45	11
specjaliści	322	65
wykwalifikowani pracownicy techniczni	631	134
urzędnicy	924	37

pracownicy usług i sprzedaży	1 888	135
wykwalifikowani pracownicy w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie	151	2
rzemieślnicy i serwisanci	1778	131
operatorzy maszyn i urządzeń, monterzy	793	101
pracownicy i robotnicy niewykwalifikowani	2 484	254

Zródło: Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych (MPSV)

Największe szanse na zatrudnienie mają specjaliści i kadra kierownicza, a także wykwalifikowani pracownicy techniczni. W tych kategoriach przypada ok. 5 kandydatów na jedno miejsce pracy. Ważnym czynnikiem są tu posiadane kwalifikacje, które sprawiają, że łatwiej dostać pracę. W wartościach bezwzględnych istnieje duże zapotrzebowanie na pracowników niewykwalifikowanych, jest ono jednak więcej niż zrównoważone wysoką liczbą takich osób poszukujących pracy. Ponadto nie wszystkie osoby z tej grupy są zainteresowane utrzymaniem pracy, a jednocześnie oferowana praca ma często charakter jedynie sezonowy.

Specyficzną grupą na rynku pracy są absolwenci, którzy poszukując stałego miejsca pracy są obecnie w bardzo trudnej sytuacji, głównie ze względu na wymagane przez pracodawców doświadczenie, a także z uwagi na zwiększoną konkurencję wywołaną przez wyższe bezrobocie. W niektórych branżach znalezienie pracy przez absolwentów jest bardzo trudne.

3.3. STREFY EKONOMICZNE ORAZ INFRASTRUKTURA BIZNESOWA

W kontekście rozwoju gospodarczego regionu istnieją różne sposoby lokalizowania produkcji. Jedną z możliwości jest rewitalizacja i przekształcenie terenów / obiektów zdewastowanych i nieużytkowanych. Metoda ta jest kosztowna i większość inwestorów preferuje inwestycje typu „greenfield” jako łatwiejsze i tańsze. Przyciągnięcie inwestorów to zawsze duża szansa dla regionu, oznacza bowiem tworzenie miejsc pracy. Dlatego też wiele gmin miejskich i wiejskich ma na swoim terenie wyznaczone tereny inwestycyjne. W Karkonoszach duża część terenów zdegradowanych znajduje się w miejscach dawnej produkcji włókienniczej, odzieżowej, rzemieślniczej i rolnej, istnieją także tereny przemysłowe pozostałe po produkcji szklarskiej i przemyśle obróbki drewna, a także związane z funkcją mieszkaniową i obsługową (niewykorzystane domy mieszkalne, domy kultury itp.). To powoduje, że region ten z jednej strony ma i będzie miał poważne problemy z kosztowną rewitalizacją terenów przemysłowych i zdegradowanych, z drugiej strony dysponuje dużą ilością miejsca dla działalności gospodarczej lub innego przeznaczenia, o atrakcyjnym położeniu i bez konieczności ekspansji obiektów poza obecne zabudowane obszary miejskie.

GLÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

- ▲ Karkonosze w ramach Republiki Czeskiej nie są obszarem w wyraźny sposób problematycznym pod względem gospodarczym. Z uwzględnieniem peryferyjnego położenia regionu wskaźniki gospodarcze i sytuację na rynku pracy można oceniać pozytywnie. To jednak nie znaczy, że na region nie wpływają problemy restrukturyzacji gospodarczej, globalnej recesji, specyficznego bezrobocia itp.
- ▲ Zróżnicowana struktura gospodarki regionalnej pod względem wielkości przedsiębiorstw (samozatrudnieni, mikroprzedsiębiorcy, MSP oraz duże firmy). W zestawieniu z RCz – stosunkowo duży stopień aktywności gospodarczej, szczególnie na terenie Karkonoszy wewnętrznych (co jest prawdopodobnie związane z usługami turystycznymi).

- ✧ Gospodarka regionu jest zróżnicowana: Karkonosze wewnętrzne mają relatywnie znaczący udział turystyki, a pozostałe części regionu, mimo restrukturyzacji gospodarczej, są nadal silnie oparte na przemyśle.
- ✧ Pod względem struktury branżowej gospodarka regionu dzieli się na sektor produkcyjny i nieprodukcyjny. W ramach gałęzi produkcyjnych dominuje przemysł elektrotechniczny oraz produkcja części do samochodów. Na terenie regionu stopniowo upada przemysł włókienniczy i szklarski, spada też rola produkcji rolnej. W ramach sektora nieprodukcyjnego dominuje turystyka.
- ✧ Stopa bezrobocia w regionie od dawna oscyluje wokół średniej krajowej, co jest w warunkach w większości wiejskiego regionu (z małą liczbą większych miast) relatywnie korzystne. Najwyższe bezrobocie panuje w gminach na zachodzie regionu oraz o okolicy Żacléřa.
- ✧ Najgorszą sytuację na rynku pracy mają pracownicy sektora pierwszego, osoby z wykształceniem zawodowym lub z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym, a także absolwenci szkół ponadpodstawowych o kierunkach gastronomia, turystyka, ekonomia i zarządzanie.

4 TURYSTYKA

Turystyka to dynamiczny sektor gospodarki krajowej i regionalnej, którego znaczenie pod wpływem globalizacji, skracania czasu dojazdu, zwiększenia długości czasu wolnego itd. długofalowo rośnie. Jak w każdym rynku, również w obrębie turystyki oferta spotyka się z popytem, przy czym coraz większą rolę odgrywa jakość i kompleksowość świadczonych usług w poszczególnych regionach, ponieważ dzięki nieustannie poszerzającemu się rynkowi potencjalni klienci mogą wybierać z szerokiego wachlarza destynacji. W następnej części na podstawie danych Czeskiego Urzędu Statystycznego ČSÚ oraz agencji CzechTourism analizowana jest oferta i popyt w zakresie turystyki.

4.1 OFERTA TURYSTYCZNA

Karkonosze są regionem o znaczącym pierwotnym potencjale, tzn. warunkach dla rozwoju turystyki wynikających z położenia. Już w XIX wieku powstawały tu pierwsze stowarzyszenia turystyczne, poszerzały się możliwości wykorzystania pierwotnych pasterskich bud (szalaśców) na cele turystyki, wydawano pierwsze mapy i przewodniki. Karkonosze są więc jednym z pierwszych regionów na terenie Republiki Czeskiej, w których zaczęła rozwijać się turystyka. Działalność turystyczna lokalnych bud stopniowo przybierała na intensywności, przez co stopniowo wyparła pierwotne źródła utrzymania. Do znaczącego rozkwitu turystyki doszło w pierwszej połowie XX w związku z rozwojem sportów zimowych. W zakresie narciarstwa Karkonosze były w owym czasie pionierskim regionem w Europie Środkowej. Cezurą w rozwoju infrastruktury turystycznej stał się okres po II wojnie światowej, kiedy w Karkonoszach doszło do zmiany stosunków własnościowych. Infrastruktura turystyczna została znacjonalizowana, a jej wykorzystanie i rozwój zostały w pełni podporządkowane potrzebom rekreacji. Budowano wielkopowierzchniowe obiekty noclegowe, kolejki linowe, nartostrady i wyciągi, co w wyraźny sposób wpłynęło na architektoniczny i krajobrazowy charakter regionu oraz jego strukturę społeczno-gospodarczą. W okresie transformacji po 1989 roku, w związku z rozwojem prywatnej przedsiębiorczości i napływem zagranicznych turystów, nastąpił dalszy rozwój ilościowy infrastruktury turystycznej. Dla tego okresu charakterystyczne jest budowanie nowych obiektów noclegowych, w ciągu ostatniej dekady głównie w postaci budowy domów z apartamentami.

4.1.1 ATRAKCJE

Wynikające z położenia warunki dla rozwoju turystyki w Karkonoszach opierają się na jedynym w swoim rodzaju połączeniu walorów przyrodniczych oraz dziedzictwa kulturowego regionu. Wiele atrakcji, a także same Karkonosze jako destynacja turystyczna, są ważne na poziomie krajowym i międzynarodowym. Główne grupy atrakcji i formy turystyki stanowiące o potencjale turystycznym Karkonoszy są przedstawione poniżej. Szczegółowa lista założeń lokalizacyjnych turystyki w Karkonoszach jest zawarta w „Programie rozwoju turystyki obszaru turystycznego Karkonosze 2003” („Program rozvoje cestovního ruchu turistické oblasti Krkonoše 2003”), a także w „Planie generalnym potencjału rozwojowego Karkonoszy 2007” („Generel rozvojového potenciálu Krkonoš 2007”).

Atrakcje przyrodnicze

Karkonosze to góry zrębowe z pozostałościami powierzchni zrównania w części wierzchowinowej. Dla rzeźby Karkonoszy jest charakterystyczna obecność atrakcyjnych form geomorfologicznych, jak doliny uformowane w efekcie erozji rzecznej i działalności lodowcowej oraz skałki powstałe w

konsekwencji erozji wiatrowej (m.in. Śląskie i Czeskie Kamienie). Zjawiskiem samym w sobie jest Śnieżka, najwyższy szczyt Karkonoszy i całej Republiki Czeskiej. Rozczłonkowana rzeźba tworzy warunki do uprawiania turystyki pieszej i narciarskiej (zjazdowej i biegowej), a także rowerowej, konnej itp.

Karkonosze są najważniejszym obszarem źródłiskowym Europy Środkowej (m.in. źródło Łaby, Upy, Izery). Główny grzbiet stanowi wododział między Morzem Bałtyckim i Morzem Północnym. Na górnych biegach rzek znajdują się liczne wodospady (Łaba, Pančava, Mumlava), kotły eworsyjne oraz ciekawe odcinki zabytkowych urządzeń regulacyjnych (regulacje przeciwpowodziowe). Część torfowisk, z których największe to Torfowisko Upy (Upské rašeliniště) pokrywają górskie łąki.

W Karkonoszach znajdują się cenne ekosystemy łąk górskich i dolin rzecznych, a także cenna roślinność, wspólnie tworzące warunki dla turystyki przyrodniczej i krajoznawczej. Wśród rzadkich gatunków fauny i flory pojawiają się również relikty glacialne, czyli pozostałość okresu zlodowacenia w czwartorzędzie. Karkonosze mają, dzięki swojej wysokości nad poziomem morza, kilka pięter roślinności – poczynając od podgórskiego, przez regiel dolny, regiel górny, piętro kosodrzewiny (subalpejskie), na piętrze alpejskim w najwyższych partiach Karkonoszy kończąc (czeski podział: podhorský, horský, klečový, alpský).

Atrakcje kulturalno-historyczne

W kontekście czeskim, Karkonosze mają bogate tradycje kulturowe, reprezentowane przez kilka tradycyjnych gałęzi przemysłu i produktów (przemysł szklarski, przemysł włókienniczy, przemysł drzewny i zabawkarstwo, rzemiosła), specyficzną tradycyjną architekturę (domy zrębowe, domy z polan (tzw. 'krčková stavení'), gastronomię, zwyczaje i legendy, tworzące warunki dla turystyki kulturalnej, gastronomicznej i krajoznawczej.

Region Karkonoszy i ich przedgórze (Podkrkonoší) związany jest z kilkoma ważnymi postaciami tu urodzonymi (m.in. pisarze Karel Čapek, Jaroslav Havlíček, Jan Weiss, Marie Kubátová, malarze Josef Čapek i František Kaván, lekarze Hans Havlíček, Zdeněk Reiniš, pionierzy narciarstwa w Czechach i kilkoro czołowych czeskich narciarzy) oraz postaciami fikcyjnymi i legendami. Chyba najbardziej znana jest legenda o Liczyrzepie (Karkonoszu), który jest jednym z symboli regionu. W Karkonoszach na krótko przebywały też inne znane postaci, m.in. J. A. Komeński (Comenius).

W regionie znajdują się miejskie strefy zabytkowe – Trutnov, Vrchlabí, Hostinné, Jilemnice, Pilníkov i Žacléř, wiejskie rezerваты zabytków – Jizerka i Horní Štěpanice oraz wiejskie strefy zabytkowe – Dolní Vernéřovice, Šimovy Chalupy, Modrý Důl i Velké Típeltovy Boudy. Liczne są lokalne muzea, związane z lokalnymi uwarunkowaniami (np. dawna produkcja, ciekawostki kulturalne, narciarstwo, leśnictwo), ale także ważniejsze muzea regionalne – Muzea Karkonoskie we Vrchlabí i Jilemnicach, pokazujące przyrodę, kulturę i historię regionu.

Specyfika potencjału turystycznego Karkonoszy polega również na tym, że w regionie praktycznie nie ma innych rodzajów – gdzie indziej ważnych – zabytków kultury oraz pojedynczych obiektów architektonicznych: brak m.in. zamków i pałaców o znaczeniu ponadregionalnym, czy też ważnych w ponadregionalnej skali zabytków sakralnych.

Karkonosze mają wprowadzoną certyfikację wyrobów pod markami regionalnymi „Karkonosze – oryginalny produkt” („Krkonoše – originální produkt”) i „Przedgórze Karkonoszy – oryginalny produkt” („Podkrkonoší – originální produkt”). Certyfikacja to jedno z działań prowadzonych przez Lokalne Grupy Działania MAS Krkonoše oraz MAS Podchlumí. Przegląd produktów certyfikowanych – patrz tabela.

4.1.2 INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA

Infrastruktura turystyczna obejmuje zarówno infrastrukturę dla podstawowych usług (a więc usługi noclegowo-gastronomiczne), jak i infrastrukturę uzupełniającą. Zaplecze noclegowe (a także gastronomiczne) jest na terenie regionu wystarczające (w ostatnich latach w efekcie spadku odwiedzalności dochodzi do stopniowej selekcji), problemem jest raczej ich jakość. Natomiast turystyczna infrastruktura uzupełniająca jest w różnych częściach Karkonoszy bardzo zróżnicowana, i to nie tylko pod względem jakości, ale też ilości. W części Karkonoszy, w tym w kilku renomowanych ośrodkach turystycznych (np. Rokytnice nad Jizerou) występują wyraźne braki w turystycznej infrastrukturze uzupełniającej, co stanowi ograniczenie dla rozwoju turystyki, zwłaszcza w kontekście dążenia do przedłużenia pobytu i zwiększenia wydatków odwiedzających oraz wydłużenia sezonu turystycznego poza główny sezon zimowy na pozostałe części roku (w tym lato, stanowiące drugi główny sezon).

W związku z trendami rozwoju turystyki w Republice Czeskiej i na świecie, w ostatnich dziesięcioleciach doszło do wyraźnej zmiany liczby miejsc noclegowych w regionie Karkonosze. W 1959 roku liczba miejsc noclegowych na analizowanym obszarze wynosiła 34 000. Do roku 1974 liczba ta wzrosła do 41 000 miejsc. Pierwotne plany z roku 1973 zajmujące się długoterminową koncepcją rozwoju przestrzennego Karkonoszy mówiły o wzroście liczby miejsc noclegowych w 1980 roku do 60 tys., w roku 2000 miało ich już być 100 tys. W 2011 roku na analizowanym obszarze znajdowało się łącznie 968 obiektów zbiorowego zakwaterowania o łącznej pojemności 36 714 miejsc (jeżeli uwzględnić liczbę domów służących rekreacji, będzie to prawie 6 000 obiektów). Realna liczba miejsc w obiektach noclegowych jest jednak o kilka tysięcy wyższa, bowiem w statystykach nie ujęto miejsc w kwaterach prywatnych.

Karkonosze mają szeroką sieć centrów informacji turystycznej (pl: CIT, cz: TIC). Regionalne Centrum Informacji Turystycznej mieści się w Vrchlabí. Oprócz niego w regionie jest ponad 20 innych CIT (niemal w każdej miejscowości w Karkonoszach wewnętrznych oraz w ośrodkach oddziaływania, a także w wielu gminach zewnętrznych Karkonoszy), które są prowadzone przez różne organizacje publiczne, biznesowe i typu non-profit. Informacje o Karkonoszach są dostępne na różnych portalach internetowych, oficjalna strona to: www.krkonose.eu.

Ważnym elementem infrastruktury turystycznej w Karkonoszach jest infrastruktura służąca różnym aktywnościom sportowym i sportowo-rozrywkowym. Należy tu w szczególności infrastruktura służąca uprawianiu narciarstwa zjazdowego i biegowego (większe i mniejsze ośrodki narciarskie wyposażone w trasy narciarskie, kolejki linowe i wyciągi narciarskie – najważniejsze to Szpindlerowy Młyn, Pec pod Śnieżką, Janské Lázně, Rokytnice nad Jizerou, Harrachov i Herlíkovice). Karkonosze mają także infrastrukturę do uprawiania innych sportów zimowych, jazdy na rowerze, a także sportów mniej popularnych, jak wspinaczka po sztucznych ściankach wspinaczkowych, jazda na quadach, paralotniarstwo itp. oraz do typowych sportów i rozrywek sportowych (tenis, squash, golf, kręgle itp.). Niektóre z tych działań (szczególnie te, które określa się jako „ekstremalne”) powodują konflikty z wymaganiami dotyczącymi ochrony przyrody i krajobrazu, zwłaszcza na terenie KRNAP (parku narodowego), ale też w pozostałych częściach regionu. Karkonosze mają warunki do rozwoju turystyki spa i wellness. Obok miasta Janské Lázně o statusie uzdrowiska oraz resortu uzdrowiskowego Bratrouchov, na terenie regionu znajduje się też wiele ośrodków wellness, szczególnie w większych hotelach (Szpindlerowy Młyn, Pec pod Śnieżką, Vrchlabí). W regionie brak większego parku wodnego, jest tylko mały park wodny w hotelu Aqua Park w Szpindlerowym Młynie oraz basen pływacki w Jilemnicach i szereg mniejszych basenów w innych obiektach noclegowych.

Dla rozrywek kulturalnych odwiedzających Karkonosze służy kilka kin, teatrów i obiektów kulturalnych (patrz rozdział poświęcony usługom publicznym).

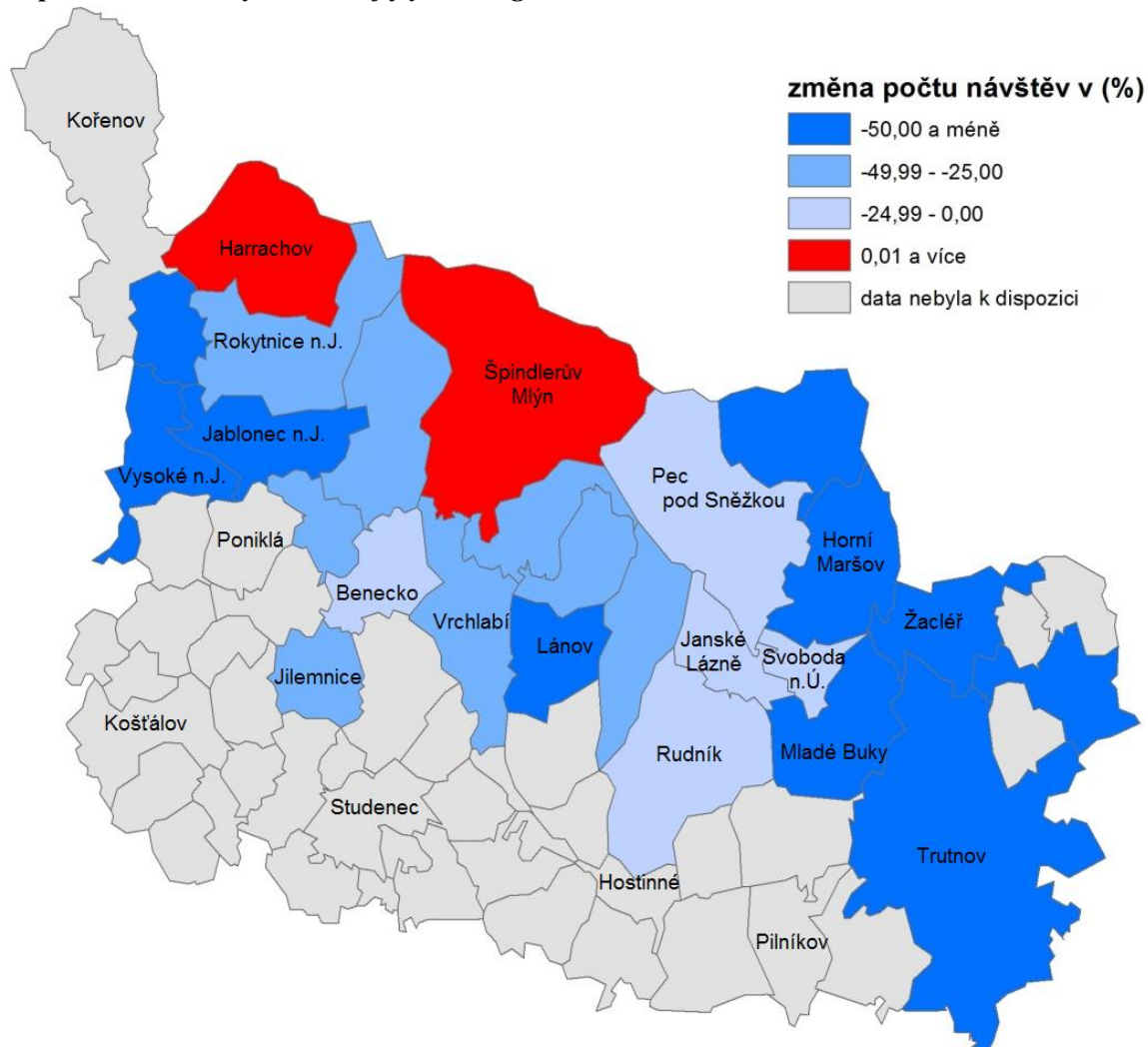
Zmniejszenie środków w budżetach gmin i KRNAP może w przyszłości negatywnie wpłynąć na utrzymanie i budowę infrastruktury turystycznej (trasy biegowe, ścieżki rowerowe itd.), co z kolei może mieć negatywny wpływ na rozwój turystyki i odwiedzalność regionu.

4.2 POPYT NA TURYSTYKĘ

Wraz z nadejściem recesji gospodarczej w ostatnich latach w Republice Czeskiej doszło do ogólnej stagnacji w zakresie popytu krajowego. Popyt krajowy w turystyce jest co prawda trzy razy wyższy niż zagraniczny, dla lokalnej gospodarki stosunkowo większe znaczenie ma jednak ten drugi. Dla lokalnych przedsiębiorców turyści zagraniczni są bardziej pożądaną klientelą, gdyż wydają o około jedną czwartą więcej niż goście z Czech. Silny popyt na wyjazdy zagraniczne (rozszerzenie turystyki na nowe, atrakcyjne regiony w połączeniu z tańszymi biletami lotniczymi, tańsze destynacje nad morzem) stanowi znaczną konkurencję dla omawianego obszaru jako celu krajowych destynacji.

4.2.1 ZMIANY LICZBY ODWIEDZAJĄCYCH

Karkonosze są w zimie dla gości z Czech najbardziej atrakcyjnym spośród wszystkich regionów turystycznych Republiki Czeskiej (zgodnie z danymi agencji CzechTourism), a w miesiącach letnich plasują się dopiero na siódmym miejscu. Zagraniczni goście postrzegają Karkonosze jako czwarty co do całorocznej atrakcyjności region Republiki Czeskiej – po Pradze, zachodnioczeskich uzdrowiskach i Czechach Południowych. W ciągu ostatniej dekady w Karkonoszach odnotowano jednak znaczny spadek liczby zagranicznych turystów. W badanym okresie (2000 – 2010) na całym obszarze doszło do 20% spadku odwiedzalności, w liczbach bezwzględnych jest to prawie 180 000 gości rocznie. Przyczyn spadku liczby odwiedzających Karkonosze można upatrywać w ogólnych trendach w turystyce w Republice Czeskiej oraz w specyficznych problemach regionalnych Karkonoszy. Ogólna tendencja spadku frekwencji objawiająca się praktycznie we wszystkich regionach Republiki Czeskiej, jest oczywista nawet w Karkonoszach. Przyczyną jest bez wątpienia recesja gospodarcza, ale być może również słaby, nieskoordynowany i źle ukierunkowany marketing Czech jako celu podróży turystycznych na poziomie krajowym, jak i wobec rynków zagranicznych. Specyficznymi czynnikami, które tę tendencję mogą wzmacniać, są zarówno rosnąca konkurencja ze strony innych górskich destynacji w Republice Czeskiej i za granicą, jak i rozbudowa domów apartamentowych. Konkurencja ze strony innych miejscowości górskich w Republice Czeskiej rośnie wraz z rozwojem infrastruktury turystycznej w regionach, gdzie poprzednio była słabo rozwinięta (np. tworzenie nowych ośrodków narciarskich także w niższych górach, dzięki rozszerzającym się możliwościom sztucznego naśnieżania oraz rosnącej popularności krótszych wyjazdów turystycznych do miejsc w pobliżu dużych aglomeracji). Konkurencja ze strony zagranicznych destynacji rośnie przede wszystkim ze względu na ich wyższą jakość (nawet w stosunku do kosztów), lepszą infrastrukturę towarzyszącą i szersze usługi, jakość i skoordynowanie marketingu, a w zimie także gwarancję dobrych warunków śniegowych.

Mapa: Zmiana liczby odwiedzających w regionie Karkonosze w latach 2000 – 2010

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny ČSÚ

4.2.2 STRUKTURA ODWIEDZAJĄCYCH

Informacje na temat odwiedzalności regionów turystycznych regularnie sporządza Agencja CzechTourism. Na podstawie opublikowanych wyników można wyróżnić następujące główne wnioski na temat struktury odwiedzających Karkonosze i Podkrkonoší (przedgórze).

Lato 2011:

- region Karkonosze i Podkrkonoší odwiedzają goście również z odległych terenów, połowa z odległości powyżej 100 km,
- większość przyjeżdża z partnerem lub przyjaciółmi, jedna piąta odwiedzających przyjeżdża z małymi dziećmi,
- ponad połowa przyjeżdża w Karkonosze na dłuższy pobyt (3–7 dni), ale jedna trzecia tylko na jednodniową wycieczkę, bez noclegu,
- goście najczęściej spędzają noc w lokalnych pensjonatach lub hotelach***, u znajomych lub we własnym domku letniskowym,
- większość gości przyjeżdża samochodem,
- z placówek żywieniowych korzysta co najmniej 79 % gości,
- średnie wydatki dziennie zazwyczaj nie przekraczają 1000 CZK,

- największą atrakcją regionu jest przede wszystkim możliwość uprawiania turystyki, zwłaszcza pieszej, odkrywania przyrody, sportu i relaksu,
- prawie 80 % gości przyjeżdża na teren regionu po raz kolejny i większość planuje tu w przyszłości wrócić,
- najczęstszym źródłem informacji jest Internet i informacje od krewnych i znajomych, ale połowa respondentów nie odnotowała żadnego rodzaju reklamy,
- turyści nie są zadowoleni z infrastruktury transportowej i usług dla kierowców, nie są zadowoleni także z poziomu cen usług, a częściowo także z oferty programów na czas wolny.

Zima 2012:

- połowa gości przyjechała w Karkonosze i Podkrkonośi z odległości powyżej 100 km,
- większość przyjechała samochodem w towarzystwie partnera/partnerki lub przyjaciół,
- dwie piąte spędziły w regionie 3 – 7 dni, 37 % tylko jeden dzień bez noclegu,
- prawie 90 % przynajmniej częściowo korzystało z usług gastronomicznych w placówkach restauracyjnych, ponad połowa wydała co najmniej 500 CZK na osobodzień,
- najpopularniejszym sposobem zakwaterowania był nocleg w pensjonacie lub hotelu***
- najwięcej gości przyjechało w celach turystycznych i sportowych, ale 10 % przybyło w celu relaksu i w celach zdrowotnych, głównymi atrakcjami było narciarstwo i sporty zimowe,
- większość odwiedzających była w Karkonoszach ponad trzy razy,
- najczęstszym źródłem informacji był Internet i informacje od krewnych i znajomych,
- goście byli zadowoleni przede wszystkim z udzielania informacji, oznakowania i przyjacielskości mieszkańców; a niezadowoleni z infrastruktury transportowej, poziomu cen usług, dostępności regionu z wykorzystaniem komunikacji publicznej, a także z atrakcji dodatkowych (programy na czas wolny).

W strukturze klientów zagranicznych w ostatnich latach nastąpiły istotne zmiany. Struktura turystów w 2005 roku obejmowała przede wszystkim osoby z Niemiec (44 %), Polski (20 %), Holandii (17 %) i Wielkiej Brytanii (7 %). Obecnie notuje się znaczne zwiększenie udziału polskich i rosyjskich klientów. Znaczny spadek zanotowano w przypadku licznie wcześniej reprezentowanych turystów z Holandii.

Bardzo dobrze i dość dobrze według respondentów uczestniczących w badaniu oceniano w Karkonoszach przede wszystkim:

- przyjacielskość mieszkańców w stosunku do gości,
- dbałość o środowisko,
- lokalne oznakowania (tablice, strzałki),
- zakres i dostępność miejsc noclegowych i zaplecza gastronomicznego,
- dbałość o czystość i porządek,
- udzielanie informacji o regionie,
- usługi dla narciarzy.

Źle i raczej źle była oceniana w szczególności:

- infrastruktura transportowa (drogi i parkingi),
- usługi dla zmotoryzowanych,
- dostępność regionu komunikacją publiczną,
- poziom cenowy usług,
- możliwości zakupów (sieć handlowa),
- możliwości zabawy i rozrywki,
- oferta na czas wolny.

4.3 ORGANIZACJA TURYSTYKI I MARKETING

Główną organizacją turystyczną w Karkonoszach jest Związek Gmin Karkonosze (SMO Krkonoše). W organizacji i zarządzaniu rozwojem turystyki odgrywają również rolę inne mikroregionalne organizacje, w tym LGD. Ponieważ region turystyczny Karkonosze podzielony jest między dwa województwa, występuje tu bardziej skomplikowana sytuacja w zakresie komunikacji i koordynacji działań z województwem, jak i w zakresie systemu finansowania. Niemniej jednak w ostatnich latach zrealizowano kilka projektów turystycznych obejmujących cały region, z udziałem dużej liczby podmiotów publicznych i prywatnych („Karkonoskie cyklobusy”, „Karkonosze z siodełka roweru” itd.).

Na terenie regionu istnieje wyraźna tendencja współpracy na rzecz rozwoju turystyki z lokalnymi przedsiębiorcami. Przykładem może być Fundusz Turystyki Karkonosze (Fond cestovního ruchu Krkonoše) lub projekty typu „Karkonosze – raj narciarstwa biegowego”, gazeta „Sezon na Karkonosze” czy udział w targach, na które zapraszane są partnerskie podmioty. Innym przykładem intensywnej współpracy jest współpraca z około dwudziestoma ośrodkami informacji, które są ważne dla dystrybucji materiałów i informacji dla turystów oraz wprowadzenie letnich turystycznych cyklobusów. W latach 2006 – 2009 realizowana była wspólna kampania medialna pt. „Karkonosze – Góry Przeżyć” („Krkonoše – hory zážitků“). Od roku 2005 region Karkonosze ma swoją własną markę dla oryginalnych produktów, od roku 2008 to samo posiada region przedgórza (Podkrkonoší). W latach 2011 – 2013 na terenie Karkonoszy realizowany był projekt wspierający działania marketingowe i koordynacyjne. Celem projektu „Karkonosze – nowa szansa dla turystyki” („Krkonoše – nová šance pro cestovní ruch“) jest stworzenie ofert marketingowych i rozbudowa stron internetowych.

Jednym z produktów marketingowych jest projekt „Regioncard Krkonoše/Karkonosze” – wspólna karta turystyczna obejmująca miejscowości górskie, hotele, muzea, ośrodki narciarskie, szkoły narciarskie itp. po stronie polskiej i czeskiej Karkonoszy.

Pomimo opisanych działań oferta turystyczna Karkonoszy jest nadal dość podzielona, a poszczególni przedsiębiorcy i poszczególne destynacje (gminy) często raczej współzawodniczą, niż współpracują.

GLÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

- ▲ Wiele różnorodnych atrakcji o charakterze przyrodniczym i kulturalno-historycznym stanowiących pierwotny potencjał turystyczny zwłaszcza w wewnętrznych Karkonoszach. Obecność kilku unikatowych atrakcji w skali całej Republiki Czeskiej, ew. Europy Środkowej. Istnienie systemu certyfikacji produktów regionalnych.
- ▲ Na terenie Karkonoszy w ciągu ostatnich lat doszło do nieznacznego spadku liczby obiektów noclegowych, z tego też względu liczbę miejsc noclegowych uznać można za wystarczającą. Problemem pozostaje ich jakość, również w kontekście stosunku ceny do jakości. Doszło do wyraźnego wzrostu liczby pensjonatów i hoteli***, podczas gdy obniżyła się liczba wielomiejscowych obiektów noclegowych (schronisk turystycznych).
- ▲ Niewystarczające i bardzo zróżnicowane obszarowo wyposażenie regionu w infrastrukturę uzupełniającą i dodatkowe usługi turystyczne. Infrastruktura dla uprawiania niektórych sportów (przede wszystkim narciarstwa) w porównaniu do przeciętnej w Republice Czeskiej jest wysoka (w ostatnich latach nastąpił wzrost przepustowości), infrastruktura dla innych sportów i działań rozrywkowych jest jak dotąd raczej mało rozwinięta.
- ▲ Na całym obszarze Karkonoszy doszło w latach 2000 – 2010 do spadku liczby wizyt kilkudniowych o 20 % (o ok. 180 000 osób rocznie). W Karkonoszach wewnętrznych zanotowano spadek wizyt o 11 %, w pozostałych częściach nawet o około połowę. Także średnia liczba

noclegów obniżyła się. Około 35 % gości przyjeżdża w Karkonosze tylko na jeden dzień.

- ▲ Następuje stopniowa zmiana profilu typowego gościa odwiedzającego Karkonosze: preferencja krótkich wizyt, ubytek zagranicznej klienteli z Europy Zachodniej (Holendrzy, ale też Niemcy), którą zastępują Rosjanie i Polacy.
- ▲ Wzrasta współpraca między poszczególnymi podmiotami w regionie w zakresie zarządzania i marketingu turystycznego (Związek Gmin Karkonosze, inne mikroregionalne organizacje i LGD, sfera biznesowa, władze KRNP).

5 TRANSPORT

Transport jest jednym z ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Dobre połączenia komunikacyjne z głównymi ciągami i ogólna jakość infrastruktury znacząco wpływa na jakość życia mieszkańców i atrakcyjność regionu dla turystów i potencjalnych inwestorów.

5.1 INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA

Obecnie przez analizowany obszar nie prowadzi żadna autostrada lub droga ekspresowa, w związku z czym dostępność komunikacyjna nie jest zbyt dobra. Najbliższe połączenie z główną siecią dróg zapewnia na zachodzie droga R10/R35 w Turnovie, a na wschodzie autostrada D11 koło Hradca Králové. Autostrada D11 (szosa R11) w przyszłości (terminu dokończenia nie da się oszacować) powinna połączyć Pragę, Hradec Králové, Trutnov i – poprzez polską drogę S3 – polską autostradę A4 koło Legnicy. Nawet po zakończeniu budowy autostrady wzdłuż wschodniego skraju obszaru, jego dostępność na całej powierzchni w wyraźny sposób się nie poprawi, ponieważ dwie z czterech okolicznych dużych aglomeracji (Praga i okolica Liberca wraz z przyległym obszarem niemieckiego pogranicza) nadal pozostaną źle skomunikowane z Karkonoszami, czy ich znaczącą częścią. Pozostałe dwie główne aglomeracje sąsiednie (Wrocław i Hradec Králové-Pardubice) będą lepiej dostępne tylko ze wschodniej części Karkonoszy. Ze względu na charakter obszaru najwyraźniej przejawia się brak szybkiego łącznika o odpowiedniej przepustowości w kierunku wschód–zachód po jego południowym skraju, gdzie obecnie istnieją dwie częściowo równoległe szosy I/14 i I/16, których standard nie jest jednak wysoki i nie są odpowiednie dla ruchu tranzytowego.

Transport kolejowy w regionie z uwagi na istnienie masywu górskiego i wąską, cenną przyrodniczo dolinę rzeki Izery, nie jest zbyt rozwinięty. Główne linie kolejowe znajdują się w południowej części obszaru, ale ich parametry nie odpowiadają aktualnym potrzebom szybkiego przejazdu pomiędzy Karkonoszami a głównymi ponadregionalnymi ośrodkami, jak Praga, Hradec Králové i Liberec. Położenie regionu w stosunku do głównych korytarzy kolejowych jest więc ściśle peryferyjne.

Najbliższe ważne lotniska znajdują się w Pradze, następnie w Pardubicach i Wrocławiu. Lotnisko w Pradze jest położone stosunkowo daleko od Karkonoszy, dwa bliższe porty regionalne we Wrocławiu i Pardubicach oferują z kolei ograniczony zakres kierunków lotów.

Transport kołowy

Dostępność drogowa Karkonoszy z głównych sąsiednich aglomeracji (Praga, Niemcy + okolice Liberca, Hradec Králové-Pardubice, Wrocław) nie jest odpowiednia. Drogi wyższych klas wiodą (lub są planowane) na zachodnim (R10/R35) i wschodnim skraju obszaru (D11/R11). Łącznik między nimi stanowi przede wszystkim droga I/14, która jednak pod względem geometrii i standardu nie odpowiada wymaganiom odnośnie szybkiego zachodnio-wschodniego przemieszczania się między poszczególnymi ważnymi ośrodkami regionalnymi (Jilemnice, Vrchlabí, Trutnov, ew. Jablonec nad Nysą, Semily i Liberec). Przez region przechodzą następujące główne drogi:

I/10 Praga (I/1) – Mladá Boleslav (I/16, I/38) – Turnov (I/35) – Tanvald (I/14) – Harrachov (CZ/PL)

I/14 Liberec (I/13, I/35) – Jablonec nad Nisou (I/65) – Tanvald (I/10) – Jilemnice – Vrchlabí – Trutnov (I/16, I/37) – Náchod (I/33) – Třebovice (I/43)

I/16 Řevničov (I/6) – Mladá Boleslav (I/10, I/38) – Jičín (I/32, I/35) – Trutnov (I/14, I/37) – Královec (Lubawka; CZ/PL)

I/37 Trutnov (I/14, I/16) – Jaroměř (I/33) – Hradec Králové (I/31) – Pardubice (I/36) – Chrudim (I/17) – Velká Bíteš (D1)

II/286 Jičín – Lomnice nad Popelkou – Jilemnice – Vítkovice – Horní Míšečky

II/290 Frýdlant – Hejnice – Desná – Vysoké nad Jizerou – Poniklá

II/293 Horka u Staré Paky – Studenec – Jilemnice

II/294 Rokytnice nad Jizerou – Vítkovice

II/295 Studenec – Vrchlabí – Špindlerův Mlýn

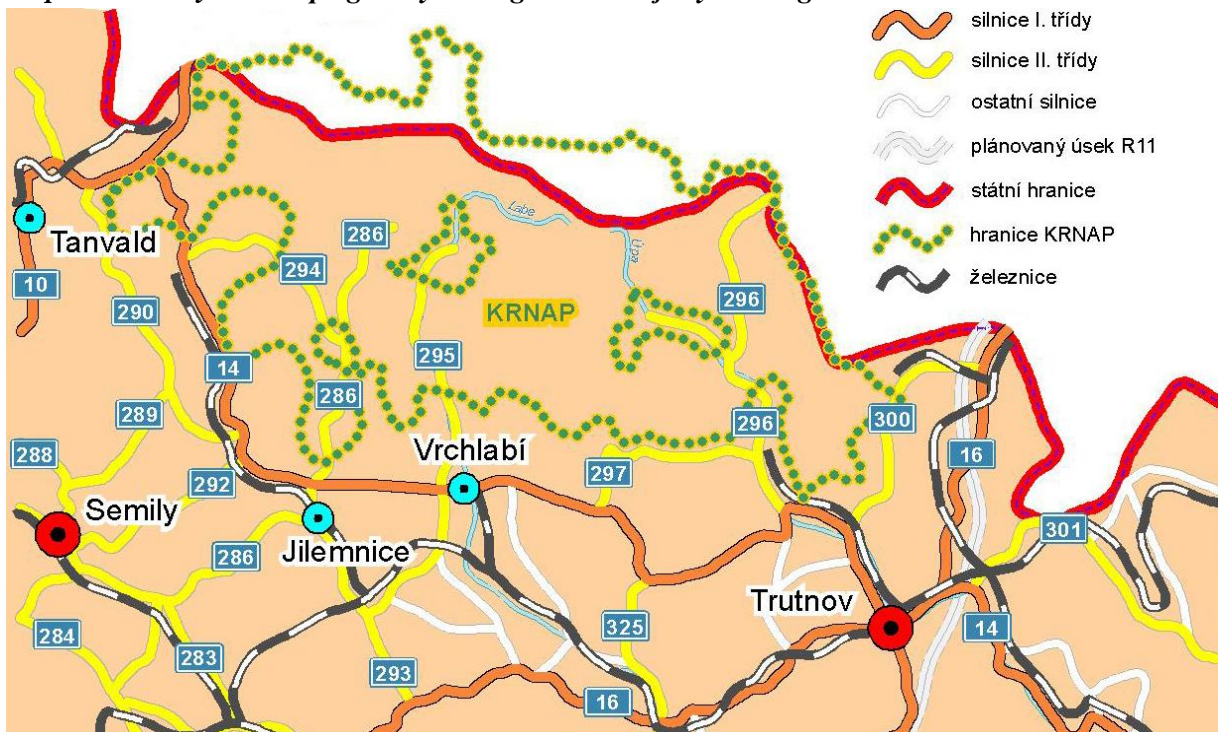
II/296 Mladé Buky – Svoboda nad Úpou – Pec pod Sněžkou

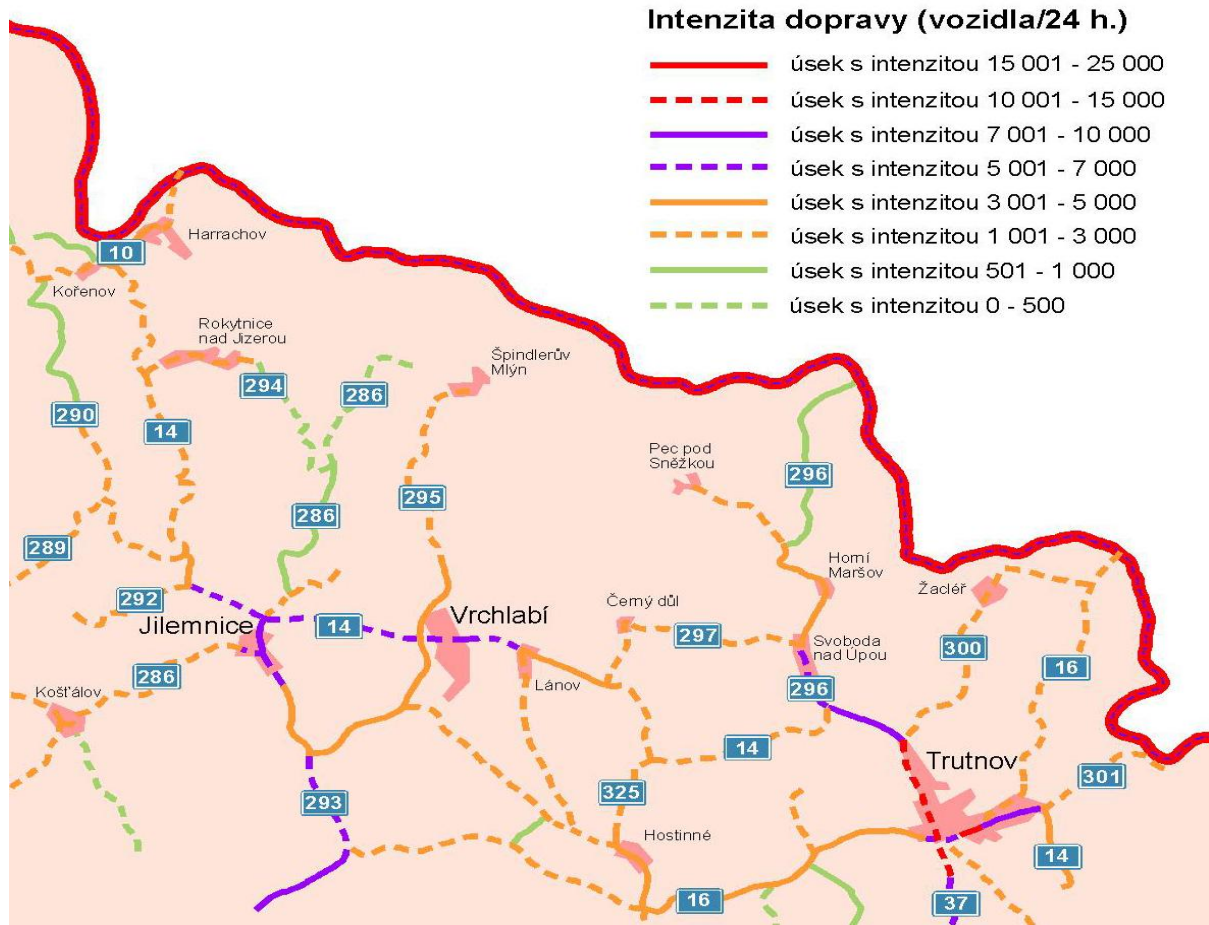
II/297 Čistá – Janské Lázně – Svoboda nad Úpou

II/300 Hořice – Miletín – Dvůr Králové nad Labem, Trutnov – Žacléř – Královec (Lubawka)

II/325 Chlum – Bílá Třemešná – Hostinné – Rudník

Mapa: Schematyczna mapa głównych dróg i linii kolejowych w regionie Karkonosze

Mapa: Natężenie ruchu na drogach w regionie Karkonosze w 2010 roku

Źródło: ogólnokrajowe badanie ruchu drogowego 2010

Wysokie natężenie ruchu w połączeniu z warunkami górskimi znacznie wpływa na zużycie nawierzchni. Podczas analizy stanu transportu w Kraju Libereckim w 2010 roku określono następujące najczęstsze problemy: niewielką grubość warstw konstrukcyjnych dróg, duży stopień zużycia powierzchni warstwy ścieralnej, nieodpowiednie odwodnienie dróg, zdegradowane pobocza, zakrzaczenia niszczące podbudowę dróg itd. Podczas badania jakości dróg, przeprowadzonego w 2009 roku w części regionu należącej do Kraju Libereckiego, stwierdzono, że znaczna liczba dróg lokalnych jest w stanie niezadawalającym do katastrofального. Jakość dróg klasy I i II – dzięki przeprowadzonym w poprzednich latach remontom niektórych ich odcinków – jest lepsza, choć niektóre z nich, zwłaszcza odcinki górskie narażone na ekstremalne warunki klimatyczne, nadal nie są w stanie zadawalającym.

Z indywidualnym transportem samochodowym w regionie ściśle związany jest problem parkowania pojazdów. Ta dziedzina w Karkonoszach jest specyficzna, ponieważ oprócz zwykłego niedoboru miejsc do parkowania w centrach miast, pojawia się tu też zjawisko wysokiej lokalnej i czasowej koncentracji pojazdów w eksponowanych miejscach w pobliżu kompleksów narciarskich, kolejek linowych i punktów wyjściowych do wycieczek górskich. Sytuacja jest jeszcze bardziej skomplikowana w okresie zimowym. Dzięki włączeniu się w pilotażowy projekt SMART region ČEZ zaistniała możliwość wykorzystania w trudnym i cennym przyrodniczo regionie Karkonoszy transportu wykorzystującego pojazdy o napędzie elektrycznym. W ramach tego projektu zostały m.in. zakupione w celach testowych służbowe pojazdy elektryczne, budowane też są stacje do ładowania pojazdów elektrycznych (projekt przyniesie wiele konsekwencji również poza ramami transportu).

5.2 TRANSPORT KOLEJOWY I AUTOBUSOWY

Karkonosze są połączone z krajową siecią kolejową oraz kolejami regionalnymi. Chociaż sieć kolejowa w regionie jest stosunkowo gęsta, żadna z tras nie pozwala na bezpośrednie i szybkie połączenie z Pragą i innymi ponadregionalnymi ośrodkami (Hradec Králové, Liberec). Połączeniami kolejowymi nie są dostępne także centra dużych ośrodków górskich, jak Harrachov, Rokytnice nad Jizerou, Špindlerovy Mlýn i Pec pod Sněžką. Największe znaczenie dla połączeń dalekobieżnych regionu ma linia kolejowa 040 Chlumec nad Cidlinou – Stará Paka – Trutnov (skomunikowanie z Pragą i osią Praga – Pardubice – Morawy), 030 Pardubice – Hradec Králové – Stará Paka – Turnov – Liberec (skomunikowanie z okolicą Liberca) i 032 Hradec Králové – Jaroměř – Trutnov (skomunikowanie z aglomeracją Hradec Králové-Pardubice). Na wymienionych trasach, zazwyczaj przez wszystkie dni w tygodniu, kursują pociągi pospieszne i przyspieszone w cyklu dwugodzinnym. Ogromny potencjał dla przyszłego rozwoju mają też trasy regionalne 044 Trutnov – Kunčice nad Labem – Vrchlabí i 045 Trutnov – Svoboda nad Úpou, z których obie prowadzą w osi sąsiednich osad (dolina Łaby, dolina Upy), jednak kończą się przed dotarciem do atrakcyjnych miejsc (Špindlerovy Mlýn i Pec pod Sněžką). Są one więc użyteczne dla mieszkańców, ale nie dla turystów w regionie. Wszystkie pociągi przewożą również rowery.

W związku z tym, że sieć kolejowa jest przestarzała i nieodpowiednio rozłożona, stosunkowo większe znaczenie jeśli chodzi o obsługę osób ma w Karkonoszach transport autobusowy (dalekobieżny i lokalny). Większość dalekobieżnych połączeń łączy nieregularnie karkonoskie miejscowości z Pragą i innymi, bardziej odległymi aglomeracjami miejskimi (Brno, Berlin, Drezno). Lokalne i regionalne linie autobusowe łączą przede wszystkim główne karkonoskie miejscowości. Wszystkie linie kolejowe i autobusowe świadczące usługi transportu dotowane przez województwa – Kraj Královéhradecki i Kraj Liberecki – są włączone do zintegrowanych systemów transportowych IREDO (Kraj Královéhradecki) i IDOL (Kraj Liberecki), które jednak (oprócz linii autobusów turystycznych) na granicach województw nie są skomunikowane. Po optymalizacji transportu publicznego powstała także ciągłość między połączeniami kolejowymi i autobusowymi w gwarantowanych centrach przesiadkowych.

Szczególne znaczenia w transporcie autobusowym nabrały w ostatnich latach cyklobusy i autobusy narciarskie (skibusy). W Karkonoszach powstała oferta linii cyklobusowych:

Trasa 1: trasa osiowa Harrachov – Kořenov – Rokytnice nad Jizerou – Vrchlabí – Janské Lázně – Pec pod Sněžkou – Pomezni boudy (118 km)

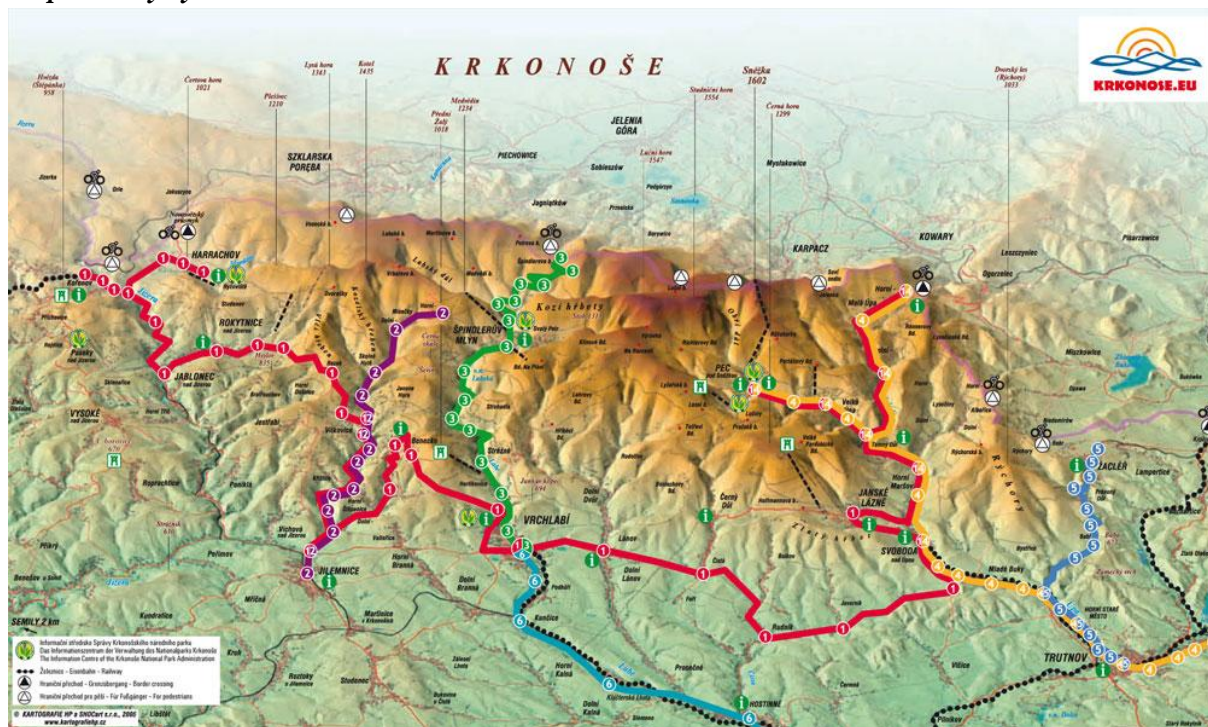
Trasa 2: Jilemnice – Hraňov – Vítkovice – Dolní Mísečky – Horní Mísečky (22 km)

Trasa 3: Vrchlabí – Špindlerův Mlýn – Špindlerova bouda (26 km)

Trasa 4: Úpice – Svoboda nad Úpou – Horní Malá Úpa, Pomezni Boudy (30 km)

Trasa 5: Žacléř – Trutnov (tylko dla pieszych, bardzo ograniczony przewóz rowerów – 22 km)

Trasa 6: Vrchlabí – Hostinné – Dvůr Králové nad Labem – Hořice – Hradec Králové (75 km)

Mapa: Trasy cyklobusów w Karkonoszach

Źródło: www.krkonose.eu

W sezonie letnim niektóre trasy cyklobusów są również wykorzystywane przez lokalnych mieszkańców do podróży do pracy, usług, itp. Jednocześnie w tym okresie wiele połączeń zwykłego transportu publicznego jest też wykorzystywanych przez turystów.

5.3 KOLEJKI LINOWE I WYCIĄGI

Na omawianym obszarze, ze względu na jego rozczłonkowanie i wysokości, bardzo rozwinięty jest turystyczny transport linowy. Wiele kolejek linowych i wyciągów znajduje się w ośrodkach narciarskich i są one wykorzystywane zarówno w sezonie zimowym jak i letnim. W ostatnich latach modernizuje się przestarzałe urządzenia, czego efektem jest poprawa bezpieczeństwa, wygody i przepustowości, a czasem też wydłużony okres eksploatacji (także latem – poza głównym sezonem) oraz możliwość przewozu rowerów.

Pozostałe rodzaje transportu i ruchu

Charakterystycznym zjawiskiem ostatnich lat jest wzrost znaczenia transportu rowerowego, który jednak na terenie Karkonoszy, z uwagi na skomplikowane ukształtowanie terenu i warunki klimatyczne, przejawia się raczej w formie rekreacyjnej niż w postaci codziennych dojazdów na rowerze. Jego znaczenie związane jest więc głównie z turystyką i rekreacją, przez co stwarza alternatywę dla zimowego sezonu narciarskiego. W przypadku codziennego dojeżdżania na rowerze do pracy czy szkoły, znaczenia tego transportu można upatrywać w małych wymaganiach, braku szkodliwości jeśli chodzi o emisję, pozytywnym wpływie na zdrowie i styl życia populacji. Zasadniczy wpływ na rozwój kolarstwa rekreacyjnego i codziennych dojazdów rowerowych w regionie może mieć zwiększanie dostępności rowerów elektrycznych.

Najważniejszymi turystycznymi szlakami rowerowymi regionu są korytarze rowerowe o znaczeniu międzynarodowym i ponadregionalnym. Te szlaki magistralne uzupełnione są siecią szlaków

rowerowych o znaczeniu regionalnym, które łączą przede wszystkim siedziby ludzkie i ważne miejsca w ramach regionu. Przez obszar Karkonoszy przechodzi jeden szlak rowerowy o znaczeniu międzynarodowym. Jest to Szlak Łaby („Labska stezka; szlak nr 24, od niedawna nr 2), który nawiązuje do niosącego tę samą nazwę szlaku w Niemczech.

Głównym problemem szlaków rowerowych jest ich wytyczenie, ponieważ na niektórych odcinkach szlaki prowadzą po uczęszczanych szosach lub w ich pobliżu (np. I/14), przez co tracą na atrakcyjności. Dlatego konieczna jest optymalizacja niektórych odcinków. Szlaki znajdują się też na terenie KRNAP, gdzie turystyka rowerowa jest regulowana przez władze Parku. Na terenie KRNAP znajdują się szlaki o łącznej długości 437,5 km, które są też wytyczone i oznakowane przez KRNAP (na przykład trasa K1A). Szlaki te prowadzą w niższych partiach głównie drogami lokalnymi, a na mniej uczęszczanych szosach połączone są z szlakami Klubu Turystów Czeskich (KČT), wiodącymi głównie po terenie przedgórza o łącznej długości ponad 200 km.

Ważnym, a niedocenianym rodzajem transportu jest również ruch pieszy. W Karkonoszach jest najczęściej określany mianem turystyki pieszej, ale jest to również jeden z najpopularniejszych sposobów codziennego „ruchu” do szkoły lub pracy. Turystyka piesza jest związana przede wszystkim z turystyką krajoznawczą, podczas której celowo odwiedza się pewne obiekty. Na terenie Karkonoszy znajduje się wiele szlaków pieszych i ścieżek edukacyjnych. Niektóre z nich leżą w najwyższych partiach gór stanowiących najbardziej atrakcyjny obszar regionu. Pomimo tego, że miejsca te są objęte ochroną, wiele z nich jest dobrze dostępnych. W granicach Parku wytyczonych jest ponad 800 km szlaków pieszych.

5.4 PLANOWANE WAŻNE PROJEKTY

Obecnie, w regionie Karkonosze, istnieje kilka planów dotyczących rozwoju infrastruktury transportowej. W zakresie transportu drogowego dotyczą m.in. przygotowania budowy południowej obwodnicy Vrchlabí na szosie I/14, która ma odciążać centrum miasta od ruchu tranzytowego. Nie istnieje jednak żadna koncepcja drogi w osi wschód-zachód, która prowadziłaby na południe od Karkonoszy i umożliwiła szybkie wzajemne połączenie głównych ośrodków regionu i połączenie z drogą R10/R35 i D11/R11. W zakresie transportu publicznego, a przede wszystkim kolejowego, aktywna jest przede wszystkim organizacja „Krkonošské metro”, która dąży do wznowienia transportu na trasie 042 łączącej Martinice v Krkonoších, Jilemnice i Rokytnice nad Jizerou za pomocą szynobusu. Kolejnym projektem jest plan mającej 15 km długości trasy kolejowej wzdłuż Úpy, która prowadziłaby ze Svobody nad Úpou do trasy zjazdowej Javor w Pecu pod Śnieżką, a w dalszym horyzoncie czasowym dalej do Szpindlerowego Młyna i Karpacza, co odciążałoby równoległą drogę prowadzącą przez tereny zabudowane i charakteryzującą się małą przepustowością. W przeszłości pojawiały się rozważania ciekawego połączenia kolejowego Vrchlabí i Szpindlerowego Młyna lub przynajmniej przedłużenia obecnie istniejącej trasy kolejowej do kompleksów narciarskich Herlíkovice. W sferze rozważań istnieje także projekt nowej kolei Semily – Jilemnice (Horní Sytová) prowadzącej doliną Izery, która mogłyby stać się częścią magistralnej linii kolejowej łączącej karkonoskie ośrodki z podkarkonoskimi Turnov – Semily – Jilemnice – Vrchlabí (zakos) – Hostinné – Trutnov. Bardziej realnym projektem jest natomiast propozycja połączenia górskich ośrodków Harrachov i Rokytnice nad Jizerou za pomocą uzupełnionego zespołu kolejek linowych lub poszerzenie systemu kolejek linowych i nawiązujących do nich parkingów w mieście Janske Lázně.

GLÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

- △ Region Karkonosze ma w stosunku do głównych ciągów drogowych i kolejowych położenie peryferyjne. Stan ten częściowo poprawi dokończenie budowy drogi D11/R11, choć ciągle

brakować będzie przepustowej zachodnio-wschodniej osi komunikacyjnej regionu.

- ▲ Transport drogowy w regionie stwarza problemy tylko w osiedlach leżących blisko najbardziej ruchliwych dróg I i II klasy, gdzie natężenie ruchu osiąga wartości 6 – 8 tysięcy pojazdów na dobę, a odsetek pojazdów ciężarowych przekracza 10 procent. Natężenie ruchu na drogach w Karkonoszach w ciągu ostatniej dekady, po poprzednim okresie szybkiego wzrostu, uległo jednak zahamowaniu.
- ▲ Niektóre drogi w rejonach górskich są z powodu niewystarczającej konserwacji i ekstremalnych warunków pogodowych w złym stanie. Dotyczy to również dróg kluczowych dla dostępności komunikacyjnej całego regionu.
- ▲ Na omawianym obszarze znajduje się stosunkowo gęsta sieć szlaków pieszych i rowerowych, która stanowi alternatywę dla tradycyjnego transportu. Z drugiej strony, wykorzystywanie ruchu pieszego i rowerowego w celu codziennych podróży do pracy i szkoły jest problematyczne z uwagi na ukształtowanie terenu i obecność wielu miejsc konfliktowych i niebezpiecznych.
- ▲ Wielkim wyzwaniem i szansą na terenie rozczłonkowanego regionu Karkonoszy jest rozwój transportu opartego o pojazdy elektryczne – przyspieszony dzięki włączeniu się w pilotażowy projekt SMART region ĆEZ.
- ▲ Transport kolejowy ma jeszcze niewielkie znaczenie w regionie, ale istnieje szereg mniej lub bardziej realistycznych wizji i projektów prowadzących do jego wzrostu. Karkonosze jednak również w przyszłości będą poza głównymi krajowymi i międzynarodowymi korytarzami kolejowymi.
- ▲ Na obszarze regionu znajduje się wiele miejsc parkingowych, kolejek linowych i wyciągów narciarskich, które zwykle są bezpośrednio powiązane z kompleksami narciarskimi.

6 USŁUGI PUBLICZNE I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

6.1 INFRASTRUKTURA I USŁUGI PUBLICZNE W ZAKRESIE POMOCY I OPIEKI SPOŁECZNEJ

Infrastruktura społeczna w regionie Karkonoszy związana jest przede wszystkim z głównymi ośrodkami – są to miasta Trutnov, Vrchlabí i Jilemnice, w których znajduje się większość podmiotów zajmujących się usługami społecznymi. Świadczone usługi są skierowane do szerokiego spektrum ludności (osób starszych, niepełnosprawnych, rodzin, dzieci, młodzieży, chorych psychicznie, narkomanów, osób w kryzysie i zagrożonych przestępczością).

Na obszarze regionu znajduje się 23 domów z usługą opieki (*dům s pečovatelskou službou*) – w sumie jest to 730 mieszkań. Ważną rolę odgrywają usługi opieki domowej w miastach, które świadczą służby terenowe na rzecz seniorów i niepełnosprawnych mieszkańców o ograniczonej samodzielności w ich domach. Dla przykładu warto zwrócić uwagę na możliwości takich usług w miastach Vrchlabí i Trutnov. Zgodnie z planem rozwoju usług opiekuńczych we Vrchlabí na okres 2011 – 2014 w 2010 roku dzienne możliwości pomocy wynosiły 122 klientów, do roku 2014 planowane jest ich zwiększenie do 130 osób.

Prognozy demograficzne do 2065 pokazują, że liczba osób w wieku ponad 65 lat wzrośnie w porównaniu do 2010 roku ponad 2,1 razy, a liczba osób w wieku ponad 80 lat wzrośnie więcej niż 4,3 razy.

Na ewentualne konsekwencje tych tendencji społeczeństwo nie jest obecnie gotowe, co pokazuje m.in. „Strategia Kraju Kralowohradeckiego w zakresie pomocy i opieki społecznej 2011 – 2016” („Strategie Královéhradeckého kraje o oblasti sociálních služeb 2011 – 2016”).

6.2 PLACÓWKI I ZAPLECZE EDUKACYJNE

Infrastruktura edukacyjna regionu zależy od wielkości populacji gmin, a także od rozwoju gospodarczego w przeszłości, ponieważ w niektórych gminach szkoły ponadpodstawowe koncentrują się na kierunkach, które są w bardzo bliskiej relacji z danym obszarem. W regionie znajdziemy łącznie cztery ogólnokształcące szkoły średnie (cz: *gymnázium*), z których dwie są połączone ze szkołami zawodowymi/technikami (cz: *střední odborná škola*). Kierunki zawodowe to: technologie informacyjne oraz administracja publiczna w Jilemnicach oraz opieka społeczna i pomoc społeczna w miejscowości Hostinné. Policealne szkoły zawodowe (cz: *vyšší odborná škola*) można znaleźć tylko w Trutnovie. Ich profile nawiązują do profili na poziomie szkół ponadpodstawowych w zakresie służby zdrowia, a także leśnictwa. Bardzo popularne są szkoły średnie o profilu ekonomicznym (cz: *obchodní akademie*). W mieście Janske Lázně znajdziemy średnią szkołę ekonomiczną, technikum zawodowe i szkołę zawodową dla osób niepełnosprawnych fizycznie (cz: *obchodní akademii, odborná a praktická škola*). Inne kierunki ponadpodstawowe, w tym zawodowe o tradycyjnym profilu są ukierunkowane są na naprawy pojazdów silnikowych i rolniczych, hotelarstwo, elektrotechnikę czy logistykę. Infrastruktura edukacyjna na terenie regionu jest dość rozbudowana, przy czym profil szkół odpowiada mniej więcej działalności gospodarczej regionu. Zgodnie z niedawnymi trendami, więcej szkół skupia się na gospodarce i administracji i stąd też przybywa absolwentów w tych dziedzinach, głównie kosztem absolwentów kierunków technicznych, których w ostatnich latach wyraźnie ubywa.

Ubytek uczniów na kierunkach technicznych wynika częściowo z konkurencji kierunków licealnych, a także z warunków demograficznych. Podobna sytuacja ma miejsce także w ponadpodstawowych szkołach zawodowych (cz. *střední odborné učiliště*). Do tych szkół trafia tylko – na poziomie województwa – 5 % uczniów decydujących się na edukację ponadpodstawową (dąży się do osiągnięcia 7 %). Większość szkół ponadpodstawowych, zwłaszcza zawodowych, potrzebuje niezbędnego, odpowiedniego wyposażenia, które obecnie jest w wielu przypadkach przestarzałe lub niewystarczające. Ten problem wiąże się także z finansowaniem szkół ponadpodstawowych, ponieważ liczba uczniów maleje, a z nią zmniejsza się też napływ funduszy.

Sieć przedszkoli jest równomiernie rozłożona w całym regionie. Przedszkola znajdują się w prawie każdej miejscowości, z wyjątkiem najmniejszych gmin, w których nie istnieje żadna placówka oświatowa (Bukovina u Čisté, Jestřabí v Krkonoších, Čermná, Klášterská Lhota i Strážné). Obszary te są zależne od dojazdów do pracy, szkół i usług. Szkoły podstawowe w regionie oferują bądź tylko pierwszy stopień edukacji, bądź pierwszy i drugi. I w tym wypadku decydująca jest wielkość populacji gminy. Zgodnie z „Długoterminowymi planami kształcenia i rozwoju systemu edukacji Kraju Královéhradeckého” („Dlouhodobé záměry ve vzdělávání a rozvoji vzdělávací soustavy Královéhradeckého kraje”; 2012 – 2016) na podstawie tendencji demograficznych w latach ubiegłych dochodziło do wzrostu zapotrzebowania na wychowanie przedszkolne, a maksymalna liczba dzieci w przedszkolach zostanie osiągnięta w 2013 r. Właściwe jest zatem badanie tendencji demograficznych na obszarach, na których zlokalizowane są przedszkola tak, by można było na czas reagować w przypadku koniecznej optymalizacji liczby / pojemności placówek. Na podstawie tego trendu jest oczywiste, że w przyszłości wzrośnie liczba dzieci w szkołach podstawowych I stopnia, dlatego organy założycielskie szkół muszą rozważyć, czy w niektórych przypadkach konieczne jest likwidowanie szkół mających na przykład tylko I stopień. Stwierdzono również większą liczbę uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc konieczne jest w tym przypadku zapewnienie wykwalifikowanych asystentów.

6.3 PLACÓWKI ZDROWOTNE I ZAPLECZE

Na terenie Karkonoszy znajduje się duża liczba placówek zdrowotnych. Są to szpitale, sanatoria oraz specjalistyczne gabinety, które są w stanie zapewnić pomoc lekarską stałym mieszkańcom i odwiedzającym. Nieco problematyczna wydaje się być ograniczona dostępność usług zdrowotnych dla mieszkańców niektórych mniejszych gmin (Dolní Dvůr, Horní Kalná, Dolní Lánov, Klášterská Lhota i Prosečné). Dodatkowym problemem może być ogólna sytuacja panująca w sektorze służby zdrowia, którą między innymi charakteryzują wyjazdy lekarzy do pracy za granicę. To zjawisko może powodować obniżenie poziomu ochrony zdrowia, podobnie jak ewentualne zamknięcie któregośkolwiek z ośrodków zdrowia. Podstawowe usługi zdrowotne są świadczone także przez pogotowie górskie, którego stacje znajdują się w głównych ośrodkach narciarskich Karkonoszy.

6.4 PLACÓWKI KULTURALNE

Wyposażenie regionu w obiekty kulturalne, z których korzystają mieszkańcy, jak również odwiedzający region, można uznać za zadowalające. W Karkonoszach i Podkrkonoší znajduje się przede wszystkim duża liczba typowych placówek kultury, natomiast alternatywne placówki kulturalne ze względu na małe zainteresowanie są dotąd raczej pojedyncze i ograniczają się do głównych ośrodków administracyjnych (Trutnov, ew. Vrchlabí i Jilemnice). Poniżej skrótowo opisano

instytucje kultury w Karkonoszach (obiekty sportowe znajdują się w rozdziale poświęconym turystyce).

W wielu wioskach i miastach w regionie powstają w ostatnich latach (dzięki możliwości uzyskania dotacji) mniejsze placówki, które łączą funkcje społeczne, zaplecze informacyjne i kulturalne.

Jest to szczególnie ważne dla żywotności mniejszych społeczności, które w przeciwnym razie borykałyby się z brakiem obiektów kulturalnych.

6.5 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastruktura techniczna jest warunkiem koniecznym dla funkcjonowania zurbanizowanych obszarów. Jej głównymi elementami są: dostawa wody z wodociągów publicznych, kanalizacja, w tym oczyszczalnie ścieków oraz dostawa gazu za pośrednictwem sieci rurociągów. Około połowa gmin w regionie nie jest wyposażona we własną kanalizację sanitarną. Są to głównie małe gminy. Ale nawet niektóre z większych pod względem populacji gmin nadal nie mają własnej kanalizacji lub oczyszczalni ścieków, co w niektórych przypadkach może prowadzić do odprowadzania ścieków w sprzeczności z obowiązującymi przepisami prawa. W wodociąg wyposażone są wszystkie gminy w obszarze poza Klášterską Lhotą. Problemem jest szczególnie gwałtowny sezonowy wzrost zużycia wody w głównych miejscowościach wypoczynkowych. W sieć gazową uzbrojona jest więcej niż połowa gmin. W niektórych przypadkach jednak gminy nie są specjalnie zainteresowane gazyfikacją. Często zdarza się, że nawet po zakończeniu gazyfikacji w gminie mieszkańcy, ze względów ekonomicznych, powracają do lokalnego ogrzewania, a tym samym do atmosfery jest emitowana większa ilość szkodliwych substancji.

Oddziały pocztowe istnieją w 36 gminach (niektóre są otwarte tylko kilka godzin dziennie) i można spodziewać się dalszego zmniejszenia ich sieci i koncentracji urzędów pocztowych w większych ośrodkach. Podobny trend jest również w zakresie dostępności podstawowych usług zdrowotnych.

Główne cele rozwoju gmin są związane przede wszystkim z budownictwem mieszkaniowym realizowanym na uprzednio wyznaczonych obszarach, między innymi wymienionych w „Planie potencjału rozwoju Karkonoszy” („Generel rozvojového potenciálu Krkonoš”) z roku 2007. Działania te wymagają jednak wcześniejszych inwestycji obejmujących przede wszystkim budowę, rozbudowę i modernizację sieci infrastruktury technicznej. Innymi, często wymienianymi planami rozwoju, są te związane z rozbudową, modernizacją, remontem lub budową obiektów i obszarów związanych z aktywnością fizyczną i sportem, obiektami sportowymi i narciarskimi. Wraz z rozwojem tych dziedzin niezbędna jest również modernizacja oraz uzupełnienie systemu dróg lokalnych i związanych z nimi udogodnień i parkingów. Nacisk położony jest nie tylko na rozwój sportów zimowych, na znaczeniu zyskują także plany rozwojowe, związane z ośrodkami sportów letnich (parki linowe, baseny, miejsca służące do relaksu). Innym bardzo częstym planem jest modernizacja lub poszerzenie systemu transportu linowego. Z powyższego wynika dominująca orientacja projektów infrastrukturalnych skoncentrowanych na działaniach związanych z turystyką, co może stanowić ryzyko zaniedbania rozwoju infrastruktury wykorzystywanej przede wszystkim przez mieszkańców. Alternatywnych projektów, które prowadziłyby do dywersyfikacji ryzyka związanego z jednostronnym ukierunkowaniem lokalnej gospodarki na turystykę, jest jednak stosunkowo mało.

GLÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

▲ Placówki świadczące usługi społeczne skupione są głównie w miastach Vrchlábí, Trutnov i

Jilemnice.

- ▲ Obecna liczba miejsc i obiektów świadczących usługi społeczne dla osób starszych staje się niewystarczająca. Z punktu widzenia przyszłego rozwoju demograficznego znaczenie liczby miejsc i świadczonych usług będzie stale rosnąć.
  - ▲ Prawie w każdej gminie znajduje się przedszkole, również sieć szkół podstawowych jest zadowalająca.
- ▲ Kierunki zawodowe opierają się na tradycyjnych obszarach gospodarki, a jednocześnie starają się odzwierciedlać wymagania współczesności.
- ▲ Placówki medyczne w całym regionie są gęsto rozmieszczone, problemem jest ogólnokrajowa sytuacja w służbie zdrowia (oszczędności skutkujące ograniczeniem zakresu i dostępności usług w niektórych regionach i ich koncentracja w głównych ośrodkach).
- ▲ Większość gmin jest uzbrojona w sieci wodociągowe, zgazyfikowana jest około połowa gmin, połowa ma również własną kanalizację.
- ▲ Główne plany rozwoju gmin w zakresie infrastruktury i zaplecza są związane z turystyką, związaną z nią infrastrukturą i budownictwem mieszkaniowym.

7 ZASOBY NATURALNE I ŚRODOWISKO

Analizując środowisko naturalne szczególnie trzeba brać pod uwagę charakter analizowanego regionu o bardzo różnych potrzebach w zakresie ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu. Zdefiniowany region obejmuje nie tylko KRNAP, w ramach którego znajdują się przede wszystkim najcenniejsze jego części, chronione jako park narodowy, ale stosunkowo duży obszar obejmujący 72 gmin, z których duża część leży poza terenem parku narodowego. Dlatego też, mimo tego, że główny nacisk rozdziału jest położony na opis stanu środowiska w parku narodowym, uwagę przywiązuje się także do obszarów poza parkiem narodowym.

7.1 ZASOBY I WALORY NATURALNE

7.1.1 SYTUACJA GEOLOGICZNA I GEOMORFOLOGICZNA, SUROWCE NATURALNE

Karkonosze zbudowane są głównie z skał metamorficznych (łupki krystaliczne, metamorficzne, fyllity, gnejsy) z dodatkiem skał głębinowych (granit) i – w niewielkim stopniu – skał wylewnych. Spośród innych skał w budowie Karkonoszy udział mają kwarcyty, wapienie krystaliczne i bazalt, które znacząco uczestniczyły w kształtowaniu terenu i roślinności. Większość obszaru leży w jednostce geologicznej zwanej krystalinikiem karkonosko-izerskim, południowa część regionu wciną się w basen podkarkonoski (cz. *podkrkonošská pánev*). Wiek Karkonoszy szacuje się na 600 milionów do jednego miliarda lat.

Istotne procesy geomorfologiczne można obserwować od połowy okresu trzeciorzędu, kiedy w warunkach ciepłego i wilgotnego klimatu dochodziło do stopniowego zarównywania terenu. Podczas fałdowania alpejskiego w okresie trzeciorzędu doszło do wypiętrzenia całych gór, a tym samym do zwiększenia nachylenia cieków wodnych, przyspieszenia odprowadzenia wody i zwiększenia procesów erozyjnych, co w efekcie dało powstanie szerokich dolin. W okresie czwartorzędu doszło do wyraźnej zmiany klimatu. Wcięcie się w teren rzek w okresie trzeciorzędu i czwartorzędu pozwoliło na tworzenie się zjawisk krasowych w skałach węglanowych. Systemy jaskiń znajdziemy w miejscowościach Maršov, Ponikla czy Rokytnice nad Jizerou. Obecnie największy udział w geomorfologicznym kształtowaniu terenu ma erozja wodna, procesy wietrzeniowe i ruchy masowe. Z punktu widzenia geomorfologicznego Karkonosze są wyjątkowe przede wszystkim dzięki występowaniu form mrozowych, które charakteryzują się wysoką georóżnorodnością.

Wspomniany wyżej rozwój geologiczny i geomorfologiczny miał swój udział w tworzeniu i dostępności złóż surowców. W przeszłości były to przede wszystkim rudy żelaza, miedzi, arsenu i uranu, a także cyna, ołów, srebro i złoto. Z surowców nierudnych – wapienie i dolomit. Obecnie najważniejsze jest wydobycie wapienia krystalicznego w takich miejscach, jak Horní Lánov, Černý Dul i Suchý Dul koło Albeřic. Wydobycie dolomitu jest głównym źródłem surowców dla firmy Krkonošská vápenka, a.s. Kunčice. Rezerwy dolomitu w najważniejszej lokalizacji – w Hornym Lánovie – szacowane były na ok. 20 mln. ton, a szacowane wydobycie na ok. 40 lat (wydobycie max. 450 kt/rok).

7.1.2 KLIMAT

Karkonosze należą do strefy klimatu umiarkowanego. Grzbiety górskie utrudniają przepływ wilgotnego i chłodnego powietrza od Atlantyku, co skutkuje dużą ilością opadów i niższymi temperaturami. Karkonoskie szczyty są średnio znacznie chłodniejsze niż podgórze i doliny.

Średnia temperatura na szczycie Śnieżki wynosi pomiędzy 0 – 0,5°C, w Szpindlerowym Młynie + 4,7°C, w Harrachovie + 4,9°C a na przedgórzu około + 6°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, kiedy średnie dzienne temperatury sięgają od 14°C na przedgórzu po 8°C na Śnieżce. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń, kiedy temperatury wahają się od -4,5°C na przedgórzu aż po -7,2°C na Śnieżce. Mniejsza różnica temperatur w okresie zimowym jest spowodowana częstym zjawiskiem klimatycznym, podczas którego w jesieni i zimą dochodzi do długotrwałej stabilnej stratyfikacji atmosfery oraz sytuacji inwersyjnych (niższe temperatury wraz z niskimi chmurami i mgłami w dolinach i słonecznie i ciepłej na szczytach).

Innym ważnym wskaźnikiem klimatu jest zachmurzenie i usłonecznienie. Charakterystykę zachmurzenia dają wartości stopnia pokrycia nieba przez chmury, określane w skali od 0 do 10 lub w tzw. oktantach od 0 do 8. Na terenie Karkonoszy średnia roczna wartość zachmurzenia wynosi około 7, tzn. że średnio 7/10 nieba pokryte jest przez chmury, przy czym w zimie na szczytach zachmurzenie jest nieco mniejsze niż w lecie. Z zachmurzeniem jest ściśle związane światło słoneczne, wyrażane w godzinach na rok. W Karkonoszach waha się między 1444 (Szpindlerowy Młyn) a 1733 (Benecko), są to więc wartości niższe od wartości na nizinach (np. Praga ma odpowiednio wartość 1900). Fakt ten nie wpływa pozytywnie na efektywne wykorzystanie energii słonecznej w regionie.

Karkonosze należą do czeskich gór z bogatymi opadami. Ilość opadów wzrasta wraz z wysokością nad poziomem morza oraz ekspozycją stoków. U podnóża gór spada około 800 mm opadów, a na szczytach już 1200 – 1400 mm. W ciągu roku dominują stałe opady atmosferyczne (śnieg). Najwyższa suma opadów odnotowywana jest w sierpniu ze względu na przeważające wiatry zachodnie, najmniej opadów notuje się w miesiącach wiosennych. Pokrywa śnieżna osiąga 150 – 300 cm i w wyższych partiach utrzymuje się do 180 dni w roku, na podgórzu pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio 70 do 120 dni.

7.1.3 GLEBY

Karkonosze mają wyraźny podział na strefy wysokościowe gleb. Na jakość gleb wpływa tu zwłaszcza kwaśne i ubogie w minerały podłoże geologiczne oraz chłodny, bardzo wilgotny klimat, dlatego większa część karkonoskich gleb jest kwaśna. Na terenie przedgórza znajdziemy leśne gleby brunatne, wraz ze wzrostem wysokości nad poziomem morza przechodzące w gleby bielcowe i rankery aż po kamieniste gleby w najwyższych partiach. Wzdłuż cieków wodnych znajdziemy gleby napływowe oraz glejowe. Specyficzny element stanowią mające 2 – 3 m grubości warstwy gleb torfowych, na których rozwinęły się unikatowe skandynawskie ekosystemy. Jest to jeden najbardziej charakterystycznych zjawisk przyrodniczych Karkonoszy. Na zakwaszenie karkonoskich gleb wpłynął także okres klęski ekologicznej związanej z emisjami w ostatnich dekadach XX wieku.

7.1.4 WYKORZYSTANIE KRAJOBRAZU

Powyższe informacje na temat środowiska naturalnego sugerują, jaki sposób użytkowania krajobrazu jest powszechny w miejscowościach regionu. Wpływ na użytkowanie gruntów mają zarówno warunki środowiskowe jak i wymogi ochrony przyrody i krajobrazu w różnych strefach parku narodowego oraz jego otuliny. Wyraźny jest gradient wysokościowy – wraz ze wzrostem wysokości, maleje

odsetek gruntów rolnych. W części południowej regionu udział gruntów rolnych w gminach wynosi 50–75 %. W tych rejonach, zgodnie z warunkami, na szerszą skalę funkcjonuje rolnictwo.

W myśl zasad stabilności ekologicznej, do gruntów użytkowanych „pozytywnie” należą na przykład lasy, sady, ogrody, łąki i pastwiska, powierzchnie wodne, a także tereny sportowe i rekreacyjne. Do grupy gruntów użytkowanych „negatywnie” (*negativně využívané plochy*) można zaliczyć grunty orne, tereny zabudowane, infrastrukturę drogową oraz grunty jałowe. Im wyższa wartość wskaźnika stabilności ekologicznej, tym lepsza sytuacja gminy. Niższe wartości wskaźnika w gminach na terenie przedgórzia wskazują na wyższą różnorodność działalności ludzkiej oraz rosnące natężenie użytkowania gruntu.

7.1.5 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

W zakresie odnawialnych źródeł energii wspomnieć należy w szczególności wykorzystanie biomasy, które szczegółowo analizowano w ramach projektu pilotażowego „Karkonosze – wykorzystanie biomasy jako odnawialnego źródła energii” („Krkonoše – využití biomasy jako obnovitelného zdroje energie“). Koncepcja zdefiniowała obszar zainteresowań pod względem aktualnej produkcji poszczególnych rodzajów biomasy i bioodpadów, analizowała skład dostępnej biomasy, aktualny sposób postępowania z nią, zaleciła odpowiednie technologie wykorzystania, określiła łączny potencjał wykorzystania i optymalną lokalizację dla zainstalowania obiektów wykorzystujących biomasę i bioodpady z punktu widzenia odległości i wykorzystania powstałej energii i odpadów.

Potencjał innych odnawialnych źródeł energii jest ograniczony przez warunki ochronne kluczowych lokalizacji analizowanego obszaru – Karkonoski Park Narodowy (wykorzystanie energii wodnej i wiatrowej), a także przez warunki przyrodnicze (niższe wartości światła słonecznego w porównaniu z innymi regionami).

Uwaga: W zakresie możliwości dalszego rozwoju produkcji i zużycia energii warto wspomnieć istnienie projektu pilotażowego ČEZ Smart Region, który jest realizowany we Vrchlabí w ramach koncepcji FUTUR/E/MOTION.

7.1.6 BIOSFERA

Karkonosze, pomimo niewielkich rozmiarów, charakteryzują się bogatą florą. Na ich terytorium można znaleźć ponad 1250 taksonów roślin naczyniowych, co stanowi około połowy czeskiej flory. Ponadto występują tu w dużej liczbie mszaki, porosty, glony, grzyby i sinice. Unikatowość tutejszej roślinności tkwi w kontakcie skandynawskiej tundry i alpejskiej roślinności w okresie zlodowacenia, z którego zachowało się kilka reliktywów glacialnych. Po okresie tym nastąpił okres długoletniej izolacji, który przyniósł w efekcie powstanie karkonoskich endemitów.

7.2 OCHRONA ŚRODOWISKA

7.2.1 OCHRONA PRZYRODY

Centrum regionu stanowi Krkonošský národní park (Karkonoski Park Narodowy, KRNAP), najstarszy park narodowy w Republice Czeskiej. Utworzony został w 1963 r. na mocy rozporządzenia rządu, a w 1986 roku powiększony został o otulinę (cz: *ochranné pasmo*). Aktualna powierzchnia Parku wynosi 550 km² wraz z otuliną. Obszar Parku podzielony jest na trzy strefy (cz: *zóny*), objęte zróżnicowanym stopniem ochrony:

- ▲ (I) strefa KRNAP (ściska naturalna), powierzchnia 4 503 ha, najwyższe partie gór;
- ▲ (II) strefa KRNAP (sterowana naturalna), powierzchnia 3 416 ha, łączy się z piętrem alpejskim i I strefą;
- ▲ (III) strefa KRNAP (peryferyjna), powierzchnia 28 408 ha znajduje się we średnich i niższych partiach Karkonoszy.

W ramach KRNAP utworzono małopowierzchniowe obszary szczególnie chronione, ujęte w kategorii pomnik przyrody (cz: *přírodní památka*). Wszystkie są w kompetencjach władz Parku (Správa KRNAP). Są to:

- ▲ PP Sluneční stráň
- ▲ PP Lom Strážné
- ▲ PP Herlíkovické štoly
- ▲ PP Labská soutěska
- ▲ PP Anenské údolí
- ▲ PP Sklenářovické údolí

Władze KRNAP mają swoją siedzibę we Vrchlabí. Cele ochrony przyrody i krajobrazu w Parku Narodowym można pogrupować w następujący sposób: ochrona różnorodności biologicznej i zarządzanie, mające na celu osiągnięcie bądź utrzymanie naturalnego stanu ekosystemów, monitorowanie i badanie obszaru, edukacja ekologiczna, szkolenia i podnoszenie świadomości społecznej oraz zrównoważony rozwój obszaru. W praktyce cele te można sprowadzić m.in. do następujących działań: ograniczenie wpływu emisji oraz stopniowe eliminowanie ich szkodliwego działania, stopniowa odbudowa lasu celem osiągnięcia maksymalnej reprezentacji rodzimych drzew, zachowanie pierwotnej i naturalnej roślinności, sprawne zarządzanie cennymi ekosystemami wtórnymi (górskie łąki), konsekwentna ochrona cennych elementów przyrody nieożywionej i inne.

Władze KRNAP są też stosunkowo dużym pracodawcą i realizatorem projektów na terenie regionu. W tym kontekście jednym z aktualnych problemów KRNAP jest zmniejszanie wpływów do budżetu z Ministerstwa Środowiska (MŽP), które może prowadzić zarówno do zmniejszenia liczby pracowników Parku, jak i ograniczenia niektórych rodzajów działalności (wychowanie i edukacja ekologiczna, utrzymanie dróg i szlaków itd.) i inwestycji na tym obszarze.

Oprócz statusu parku narodowego, od 1992 roku Karkonosze są także jednym z rezerwatów biosfery UNESCO w RCz, co oznacza m.in., że ich walory przyrodnicze zostały uznane za znaczące również w skali światowej.

Obszar parku narodowego jest również Specjalnym obszarem ochrony siedlisk (SOOS) oraz Obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO) sieci Natura 2000, założonej na mocy Dyrektyw UE, regulujących ochronę najbardziej zagrożonych siedlisk i gatunków na terenie Unii Europejskiej. Obszar specjalnej ochrony ptaków w Karkonoszach powołany został na mocy rozporządzenia czeskiego rządu (Nařízení vlády č. 600/2004 Sb.). Celem ochrony jest zachowanie i odnowa ekosystemów ważnych dla tych gatunków ptaków na ich naturalnych terenach oraz zapewnienie warunków do zachowania populacji tych gatunków w stanie korzystnym z punktu widzenia ochrony. Uwaga: Karkonosze są również włączone – jako „ostoja ptaków” (Important Bird Areas – IBA) – do

programu BirdLife International. Obszar IBA jest większy w stosunku do obszaru specjalnej ochrony ptaków i obejmuje również otulinę KRNAP.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Karkonosze utworzony został na mocy rozporządzenia rządu (Nařízení vlády č. 132/2005 Sb.) na terenie o powierzchni 54 979,59 ha dla łącznie 21 typów siedlisk i 6 gatunków roślin i zwierząt.

Do najcenniejszych części KRNAP należą torfowiska na grzbietach Karkonoszy, które są dodatkowo od 2009 roku włączone w poczet *obszarów wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe* w ramach *konwencji ramsarskiej*. Ich łączna powierzchnia wynosi 230 ha.

Różnorodność karkonoskiej fauny związana jest z piętrowością roślinności. Znajdziemy tu prawie 15 000 gatunków bezkręgowców oraz 400 gatunków kręgowców. Zoocenozy ukształtowały się pod koniec ostatniego okresu zlodowacenia, przede wszystkim w holocenie. W niższych partiach gór stanowią typowy przykład fauny eurosberyjskiej. Na wysokości ponad 800 m n.p.m. pod względem zoogeograficznym Karkonosze należą do prowincji gór waryscyjskich (piętro regła górnego). Wraz z rosnącą wysokością nad poziomem morza, wzrasta liczba gatunków ściśle górskich. Partie grzbietowe ze świetnie rozwiniętym piętrem subalpejskim, sięgające piętra alpejskiego, stanowią świetne warunki dla wielu zimnolubnych gatunków północnych – reliktywów glacialnych, które mogą żyć w Karkonoszach dzięki ich położeniu oraz warunkom w okresie zlodowacenia. W porównaniu z najbliższymi środkowoeuropejskimi górami, udział reliktywów glacialnych w karkonoskiej faunie jest duży.

7.2.2 ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA

Zagrożeń dla środowiska związanych z działalnością człowieka jest kilka. Wśród najważniejszych należy wymienić przede wszystkim wysokie obciążenie turystyką w połączeniu z efektami dużego natężenia ruchu (emisje, hałas) i rosnącym naciskiem na wykorzystanie cennych obszarów przyrodniczych na cele turystyczno-sportowe (infrastruktura sportowa, zajęcia sportowe, rozwój obiektów rekreacyjnych i noclegowych, w tym mieszkań apartamentowych). Nadmierna odwiedzalność, a dokładniej koncentracja odwiedzalności w najbardziej atrakcyjnych częściach obszaru, jest głównym źródłem potencjalnego konfliktu. W ramach „Koncepcji ochrony przyrody i krajobrazu Kraju Kralowohradeckiego” („Koncepcie ochrany přírody a krajiny Královéhradeckého kraje”) terytorium KRNAP w skali wojewódzkiej zalicza się do rejonów z bardzo wysoką i skrajnie wysoką odwiedzalnością.

Długofalowo występującym ryzykiem jest wpływ na środowisko emisji z odległych i lokalnych stacjonarnych źródeł zanieczyszczeń. Pogorszona jakość powietrza, z kulminacją na przełomie lat 80. i 90. minionego wieku, miała ogromny wpływ przede wszystkim na partie grzbietowe zachodniej części obszaru oraz na ekosystemy leśne. W połączeniu z warunkami naturalnymi nastąpiła destrukcja części lasów. Od początku lat 90. sytuacja stopniowo poprawia się, nie mniej jednak regeneracja lasów wymagać będzie pewnego czasu.

Morfologicznie rozczłonkowane tereny są narażone na zwiększoną erozję gleby, zarówno wodną, jak i (po stronie nawietrznej) wiatrową. Aktualnie przedsięwzięte działania przeciwoerozyjne nie są wystarczające. Pomimo faktu, że na terytorium Karkonoszy jest – ze względu na wysokie odpływy wód – mało obfitych zasobów wód podziemnych, co dotyczy to także obszarów niżej położonych, to kwestia ochrony wód przed potencjalnym zanieczyszczeniem jest ważna, szczególnie w obszarach przemysłowych i rolniczych. Dawna działalność rolna i przemysłowa ma wpływ również na zanieczyszczenie gleby. Ponieważ w niektórych rejonach Karkonoszy prowadzona była działalność górnicza, kolejnym potencjalnym ryzykiem środowiskowym jest istnienie obszarów, na których pojawić się mogą szkody górnicze, w tym osuwiska.

Na badanym obszarze można zakładać możliwość wystąpienia wszelkiego rodzaju naturalnych powodzi. Powodzie regionalne, powstające w efekcie obfitych opadów z wysokimi sumami dziennymi (latem) lub topnienia śniegu i opadów (zimą i wiosną) mogą zagrozić szczególnie następującym terenom:

- wschodnia część Karkonoszy, tzn. wyżej położone części dorzecza Úpy i Malej Úpy, woda odprowadzana przez rzekę Úpę – zagrożone gminy: Pec pod Śnieżką, Malá Úpa, Horní Maršov, Svoboda nad Úpou, Mladé Buky, Trutnov, Suchovršice, Úpice, Havlovice;
- środkowa część Karkonoszy, tzn. wyżej położone części dorzecza Łaby i Malej Łaby odprowadzona przez rz. Łabę – zagrożone gminy: Dolní Olešnice;
- przedgórze Karkonoszy, z wodą odprowadzaną przez Pilníkovský potok (z dopływami) i Kalenský potok (z dopływami) do Łaby oraz Ličnę (z dopływami) do Úpy – zagrożone gminy: Horní Olešnice, Dolní Olešnice, Vlčice, Staré Buky, Chotěvice, Trutnov-Libeč, Trutnov-Voletiny, Trutnov-Poříčí.

W gminach Karkonoszy, szczególnie tych położonych poza głównymi ośrodkami turystycznymi, wyższym wymaganiom w zakresie ochrony środowiska (oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami, ogrzewanie indywidualne itp.), uwzględniającym położenie w pobliżu Parku Narodowego, nie towarzyszą adekwatne wpływy do budżetów, które rekompensowałyby wyższe koszty. Wspomniany problem dotyczy także ośrodków turystycznych, ponieważ w ich przypadku również wpływy do budżetów gmin nie odpowiadają działaniom, które w gminach tych są prowadzone. W odróżnieniu od terenów z gorszą jakością środowiska (Kraj Morawskośląski), dla gmin leżących na terenach newralgicznych z punktu widzenia ochrony środowiska (przyrody i krajobrazu) brak odpowiednio dopasowanych programów dotacyjnych.

GLÓWNE WNIOSKI ROZDZIAŁU

- ▲ Obecność atrakcyjnego, w dużej mierze dobrze zachowanego środowiska naturalnego, z dużą liczbą unikalnych atrakcji przyrodniczych, tworzy idealne warunki do rozwoju turystyki.
- ▲ Istnienie parku narodowego z jednej strony zwiększające atrakcyjność obszaru dla turystyki, z drugiej strony prowadzące do konieczności dostosowania działań do warunków wynikających z konieczności ochrony przyrody i krajobrazu.
- ▲ Antropogeniczny nacisk na wykorzystanie cennych obszarów środowiska naturalnego na rzecz dalszego rozwoju działań sportowych i rekreacyjnych (narcciarstwo zjazdowe, zajęcia na świeżym powietrzu, budowa obiektów rekreacyjnych, w tym budynków z apartamentami i inne).
- ▲ Zwiększone wymagania (koszty) dotyczące ochrony środowiska gmin w pobliżu Parku, które nie są kompensowane przez budżet państwa lub odpowiednie programy grantowe.
- ▲ Użytkowanie terenów w rolnictwie, głównie u podnóża, dominacja powierzchni trawiastych i lasów wraz ze wzrostem wysokości n.p.m. i zbliżaniem się do granicy KRNAP.
- ▲ Istnienie zagrożeń dla środowiska wpływa na sposób życia w gminach i jakość środowiska naturalnego.
- ▲ Ryzyko obniżenia budżetu KRNAP, finansowanego z ministerstwa środowiska, mające wpływ na zatrudnienie, działania dodatkowe i możliwości ochrony przyrody (utrzymanie szlaków, programy, itp.).
- ▲ Konieczność równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a ochroną walorów przyrodniczych (poprzez ochronę przyrody i krajobrazu).